

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizəyə dair 2023–2025-ci illər üzrə Milli Fəaliyyət Planı”nın 2023-cü il üzrə icra vəziyyətinə dair

ÜMUMİLƏŞDİRMƏ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 28 fevral tarixli 3770 nömrəli Sərəncamı (bundan sonra – Sərəncam) ilə təsdiq edilmiş “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizəyə dair 2023-2025-ci illər üzrə Milli Fəaliyyət Planı” (bundan sonra – Milli Fəaliyyət Planı) ölkəmizdə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi ilə mübarizə sahəsində mövcud mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, milli və beynəlxalq səviyyədə səmərəli əməkdaşlığın qurulması, habelə risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi üçün konseptual əsasların yaradılmasına xidmət edir.

Milli Fəaliyyət Planı ölkənin iqtisadi və hüquqi mühitinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə, müxtəlif iştirakçılar arasında əməkdaşlıq platformasının qurulmasına və global standartlara uyğun mübarizə mexanizmlərinin tətbiqinə töhfə verir.

Sərəncamın 2.2-ci bəndinə əsasən hər il icraçı qurumlar öz illik iş planlarını təsdiq edir və tədbirlərin icrası barədə isə müvafiq hesabatları hər il yanvarın 31-dək Koordinasiya Şurasına və Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyasına (bundan sonra – Komissiya) təqdim edirlər.

Sərəncamın 3-cü bəndinə görə Komissiya və Koordinasiya Şurası Milli Fəaliyyət Planının yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar görülən işlərin vəziyyətini birgə təhlil edib bu barədə ildə bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat verirlər.

Göstərilən məlumat Milli Fəaliyyət Planında nəzərdə tutulan tədbirlərin icra vəziyyəti barədə ümumi mənzərəni əks etdirir, əldə edilən nəticələri qiymətləndirir və gələcəkdə mübarizə mexanizmlərinin daha da təkmilləşdirilməsi üçün əsaslar yaradır.

Hesabat dövründə ümumilikdə 75 tədbirin 15 qurum tərəfindən icrası nəzərdə tutulmuşdur. Həmin tədbirlərin hər birinin icra vəziyyəti və görülməli işlərə dair məlumat aşağıda qeyd edilmişdir.

8.1. Öhdəlik daşıyan şəxslər üzrə preventiv sistemin gücləndirilməsi
8.1.1. Müştəri profili məlumatlarının toplanması və müştəri profili risklərinin qiymətləndirilməsi sahəsində tədbirlər

“Öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən müştəri profili risklərinin (müştəri, coğrafi yerləşmə, məhsul, xidmət və çatdırılma kanalları) müəyyən edilməsi ilə bağlı qanunvericiliyin tətbiqi mövzusunda işçi görüşlərin, təlim və müzakirələrin həyata keçirilməsi” tədbiri üzrə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti (DVX) tərəfindən hesabat ilində azsayda görüşün keçirilməsi barədə məlumat verilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Monitorinq Xidməti (MMX), Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı (AMB) və Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasına (VK) münasibətdə isə tövsiyələrin həyata keçirilməsində fəallıq müşahidə edilmişdir. Bu baxımdan DVX tərəfindən həyata keçirilməli tədbirlərin miqyası genişləndirilməli, təlimlərin və görüşlərin davamlılığı təmin olunmalıdır.

Bununla yanaşı, MMX-nin tətbiq etdiyi müsbət təcrübədən istifadə edərək gələn illərdə oxşar məsələlər üzrə müvafiq plan və qrafikin təsdiq edilərək görüş, təlim və müzakirələrin həmin qrafikə uyğun həyata keçirilməsi məqsədemüvafiqdir. Belə ki, bu qəbildən olan tədbirlərin dövlət proqramlarına əlavə edilməsinin məqsədi maarifləndirmə işinin əlaqəli və təsirli şəkildə həyata keçirilməsidir. Bu baxımdan maarifləndirmənin səmərəli və nəticə yönümlü olması üçün hər bir tədbir barədə ətraflı məlumatın təqdim olunması, tədbirin hədəf qruplarının müəyyən edilməsi, iştirakçıların sayının

dəqiqləşdirilməsi, keçirilən təlimlə hansı müsbət nəticənin proqnozlaşdırılmasının göstərilməsi məqsədəuyğundur.

“Müştərilərə öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən təqdim olunan məhsul, xidmət və çatdırılma kanallarının xüsusiyyətləri ilə bağlı risk faktorlarının qiymətləndirilməsinin təmin edilməsi” tədbiri üzrə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi (ƏN), DVX, AMB və VK tərəfindən həyata keçirilmiş tədbirlər göstərir ki, ƏN bu istiqamətdə sistemli yanaşmanı nümayiş etdirərək notariuslar üçün metodiki tövsiyələr hazırlamış, “Elektron notariat” sistemində risk qiymətləndirilməsi üzrə proqram təminatı yaratmış və genişmiqyaslı təlimlər keçmişdir. DVX isə “Riskin qiymətləndirilməsi və Məlumatların Toplanması Anketi”ni hazırlayaraq aidiyyəti şəxslərə göndərsə də, nəticələri barədə məlumat təqdim etməmişdir. AMB tərəfindən yoxlamalar zamanı müəyyən edilmiş pozuntuların aşkarlanması və cərimələrin tətbiqi tədbirin effektivliyini qismən təmin etmişdir. VK tərəfindən də məlumat və monitorinq cədvəlləri hazırlanaraq öhdəlik daşıyan şəxslərə təqdim edilmişdir.

8.1.3. İrihəcmli nağd əməliyyatlar üzrə müntəzəm monitorinq sisteminin formalaşdırılması

“Müştəri profili üzrə risk dərəcəsinə müvafiq olaraq irihəcmli hesab edilə bilən nağd əməliyyatların araşdırılmasında vahid yanaşmanın təmin edilməsi məqsədilə metodologiyanın və risk indikatorlarının formalaşdırılması” tədbiri üzrə MMX tərəfindən “Müştəri profili üzrə risk dərəcəsinə müvafiq olaraq irihəcmli hesab edilə bilən nağd əməliyyatların araşdırılması Metodologiyası” hazırlanmış və risk indikatorları əsas icra sənədi kimi təqdim edilmişdir. Həmin Metodologiyada müştəri profili üzrə aşağı, orta və yüksək risk dərəcələrinə uyğun irihəcmli hesab edilə bilən nağd əməliyyatların araşdırılması üçün risk limitləri müəyyən edilmişdir. MMX-nin 2023-cü il 21 fevral tarixli 3-21-28/3-6-4/2023 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Müştəri uyğunluğu və yeni texnologiyaların tətbiqi zamanı verifikasiya tədbirlərinə, risk faktorlarının müəyyən edilməsinə və müştəri profilinin risk qruplarına aid edilməsinə dair Qaydalar”ında isə risk dərəcələrinin müəyyən edilməsi qaydası təsbit olunmuşdur. Həmin Qaydaların 3-cü bəndində aşağı və yüksək risk qrupuna aid edilməyə dair müddəalar nəzərdə tutulsa da orta risk qrupuna dair müvafiq normalar təsbit edilməmişdir. Bu baxımdan orta risk qrupuna aid edilməni tənzimləyən müddəaların bu Qaydalarda təsbit olunması hüquqi müəyyənlik prinsipinə xidmət etmiş olardı.

Bu Metodologiya AMB, VK, Azərbaycan Respublikasının Auditorlar Palatası (AP), ƏN və DVX-yə göndərilmiş, həmçinin notariusların fəaliyyətinə inteqrasiya edilmişdir. AMB və VK metodologiyanı təsdiq etmiş, DVX isə bu sənədi hüquq, mühasibat və vergi məsləhəti xidməti göstərən şəxslərə göndərmişdir.

Cari dövr üçün qurumlar tərəfindən görülən işləri qənaətbəxş hesab etmək olar və tədbirin effektivliyinin icrasının tam səviyyədə təmin olunması üçün metodologiyanın tətbiqi üzrə monitorinqin nəzarətdə saxlanması, Qaydaların müddələrinin təkmilləşdirilməsi məqsədəmüvafiq olardı.

8.1.4. Dövlət qeydiyyatına alınmış fiziki mövcudluğu olmayan hüquqi şəxslərlə (bundan sonra – şel şirkət) işgüzar münasibətlərin qurulması və davam etdirilməsi üçün mexanizmlərin formalaşdırılması

“Öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən hüquqi şəxslərlə işgüzar münasibətlərin məqsəd və mahiyyətinin araşdırılması, bu çərçivədə onların şel şirkət olub-olmamasının araşdırılmasına dair metodoloji meyarların hazırlanması” tədbiri üzrə MMX tərəfindən metodoloji meyarlar hazırlanmışdır. Göstərilən sənəddə müvafiq meyarların təsbit edilməsi təcrübi əhəmiyyətə malik olmaqla sənədin müsbət cəhətidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, tədbirin effektiv icrası üçün həmin meyarların praktiki tətbiqinin monitorinqi, öhdəlik daşıyan şəxslərin məlumatlandırılması və onların fəaliyyətində metodologiyanın istifadəsinin təmin edilməsi istiqamətində əlavə tədbirlərin görülməsi tövsiyə olunur. Bununla yanaşı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətində şel şirkətlərdən istifadə barədə məlumatlarda konkret misallara istinad edilsə də, terrorçuluğun və kütləvi qırğın silahlarının maliyyələşdirilməsi, vergi ödəməkdən yayınma və korrupsiya cinayətlərində şel şirkətlərindən istifadə mexanizminə dair təcrübi misallara istinad edilməmişdir. Bundan başqa, MMX tərəfindən toplanmış materiallar əsasında başlanmış cinayət işləri üzrə müvafiq məlumatlara istinad edilməsi məqsədemüvafiq olardı. Bütün bunlara baxmayaraq göstərilən metodiki vəsaitin hazırlanması və əlçatanlığının təmini müsbət qiymətləndirilir.

“Müəyyən edilmiş şel şirkətlərlə işgüzar münasibətlərin dayandırılmasına dair beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi zərurətinin araşdırılması” tədbiri üzrə MMX tərəfindən araşdırma aparılmış, bu barədə arayış hazırlanaraq ƏN, AMB və DVX-yə münasibət bildirilməsi məqsədilə göndərilmişdir.

MMX Milli Fəaliyyət Planının 8.1.4-cü yarımbəndinin 3-cü hissəsi ilə bağlı gördüyü işlər əhəmiyyətli addımların atıldığını göstərir. Bu tədbir çərçivəsində əsas diqqət şel şirkətlər vasitəsilə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasının qarşısının alınmasına yönəldilib. Görülən işlərə beynəlxalq təcrübənin araşdırılması, şel şirkətlərin fəaliyyətini məhdudlaşdıran normativ aktların təkmilləşdirilməsi və bu sahədə hüquqi bazanın gücləndirilməsi daxildir.

8.1.5. Birdəfəlik əməliyyatların monitorinqi mexanizminin qurulması

“Öhdəlik daşıyan şəxslərin fəaliyyət xüsusiyyətlərindən asılı olaraq birdəfəlik əməliyyat növlərinin siyahısının hazırlanması” tədbiri üzrə MMX tərəfindən siyahı hazırlanmış və 2023-cü ilin 24 avqust tarixində VK, ƏN, AMB və DVX-yə təqdim edilmişdir.

Milli Fəaliyyət Planının 8.1.5-ci yarımbəndinin 1-ci hissəsinin icrası çərçivəsində birdəfəlik əməliyyatların monitorinqi mexanizmi üzrə həyata keçirilmiş tədbirlərin təhlili və qiymətləndirilməsi göstərir ki, müvafiq işlər maliyyə və qeyri-maliyyə institutlarında bu tip əməliyyatların müəyyənləşdirilməsi və onların cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması hallarına qarşı mübarizəyə cəlb edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Təqdim olunan birdəfəlik əməliyyatların siyahısına əsasən maliyyə institutlarında nağd mədaxil, sürətli pul köçürmələri və nağd valyuta mübadiləsi əməliyyatları kimi birdəfəlik əməliyyatlar müəyyən edilmiş və bu əməliyyatların müştəri uyğunluğu tədbirlərinə daxil edilməsi təmin edilmişdir.

Qeyri-maliyyə institutları ilə bağlı isə notariuslar tərəfindən həyata keçirilən bütün notariat hərəkətləri birdəfəlik əməliyyat kimi təsbit edilmiş, lakin vəkillər, rieltorlar və digər xidmət təminatçıları üzrə əməliyyatların qeydə alınmadığı göstərilmişdir. Bu hal həmin sektorlarda risklərin qiymətləndirilməsi və monitorinq mexanizminin təkmilləşdirilməsi üçün əlavə tədbirlərin görülməsinin vacibliyini ortaya qoyur.

AMB tərəfindən MMX-yə ünvanlanmış 2024-cü il 17 may tarixli 6-1/23507/2024 nömrəli məktubda birdəfəlik əməliyyatlarla bağlı təqdim edilən məlumatlar, bu əməliyyatların şəffaflığının artırılması və monitorinq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar vurğulanmışdır. ƏN notariusların fəaliyyətini birdəfəlik əməliyyat kontekstində dəyərləndirmiş, DVX nəzarət etdiyi öhdəlik daşıyan şəxslər arasında birdəfəlik əməliyyatların qeydə alınmadığını bildirmişdir. AMB təqdim edilən siyahıya rəy vermiş və müzakirələrdə iştirak etmiş, VK isə müvafiq siyahının hazırlanmasını təmin etmişdir. Ümumilikdə, tədbirin icrası müsbət qiymətləndirilir. Bununla yanaşı, birdəfəlik əməliyyatların monitorinqi və tətbiqi üzrə əlavə addımların

atılması və nəticələrin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində koordinasiyalı işlərin davam etdirilməsi tövsiyə olunur.

“Birdəfəlik əməliyyat növlərinin siyahısı hazırlandıqdan sonra icra edilən birdəfəlik əməliyyatlar zamanı müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiqinə nəzarətin təmin edilməsi” tədbiri üzrə icra müsbət qiymətləndirilir. MMX tərəfindən maliyyə institutlarının birdəfəlik əməliyyatlarına dair hesabat cədvəlləri hazırlanaraq AMB-yə təqdim edilmişdir. Digər öhdəlik daşıyan şəxslər üzrə əməliyyatlarda müştəri uyğunluğu tədbirləri tətbiq olunduğundan əlavə cədvəllərin hazırlanmasına ehtiyac qalmamışdır. ƏN “Elektron notariat” sistemində müştəri profili formalaşdırma və sənəd göndərmə imkanları yaradaraq töhfə vermişdir. DVX nəzarət etdiyi öhdəlik daşıyan şəxslər üzrə birdəfəlik əməliyyatların həyata keçirilmədiyini bildirmişdir. AMB isə MMX tərəfindən təsdiqlənmiş siyahıya uyğun göstərişlər verərək nəzarət yoxlamaları vasitəsilə icranı izləyir, yoxlamalar zamanı 3 pozuntu halı aşkarlanmış və sanksiyalar tətbiq edilmişdir. VK tərəfindən isə nəzarət tələb edən əməliyyat qeydə alınmamışdır.

8.1.6. Benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi

“Benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsinə dair metodologiyanın təkmilləşdirilməsi” tədbiri üzrə MMX tərəfindən metodologiya təkmilləşdirilmiş və geniş ictimaiyyətin istifadəsi üçün rəsmi internet sahifəsində dərc edilmişdir. Benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsinin 3 səviyyəsi fərqləndirilmiş və hər bir səviyyə üzrə müvafiq praktiki misallara istinad edilməklə metodologiyada təsbit olunmuş müddəalar aydın şəkildə izah olunmuşdur.

“Qanunvericiliyin yeni tələblərinə və təkmilləşdirilmiş metodologiyaya uyğun olaraq müştərilərə münasibətdə benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi mexanizminin formalaşdırılması” tədbiri müsbət şəkildə icra edilmişdir. ƏN tərəfindən “Elektron notariat” informasiya sistemində benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi üçün məlumat mübadiləsi funksionallıqları yaradılmış, metodiki tövsiyələr hazırlanmış və benefisiar mülkiyyətçi institutu ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilmişdir. DVX tərəfindən xüsusi proqram təminatı layihəsi hazırlanmışdır, lakin birbaşa tədbirin icrası üzrə praktiki addımlar hələ görülməmişdir. MMX tərəfindən təsdiqlənmiş metodologiyayı AMB öhdəlik daşıyan şəxslərə göndərmiş, yerində yoxlamalar zamanı 16 pozuntu aşkarlanmış, bu hallar üzrə 15 məcburi göstəriş, 2 cərimə və 1 təshih tədbiri tətbiq edilmişdir. VK isə Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Daxili Nəzarət Qaydalarını təsdiq edərək, müştəri və benefisiar mülkiyyətçinin eyniləşdirilməsi üçün mexanizm formalaşdırmışdır.

“Öhdəlik daşıyan şəxslərin daxili nəzarət proqramının qanunvericiliyin yeni tələblərinə uyğun qurulmasının təmin olunması” tədbiri üzrə əsas icra müsbət qiymətləndirilir. Qanunvericiliyə əsasən ƏN-in nəzarət subyekti hesab olunan bütün notariuslarda məsul şəxslərin təyin edilməsi təmin edilmişdir. AMB daxili nəzarət proqramı ilə bağlı maliyyə institutlarına göstəriş vermiş, bank olmayan maliyyə institutlarına təlimlər keçmiş və nəzarət yoxlamaları zamanı 19 pozuntu aşkarlayaraq 18 icrası məcburi göstəriş və 2 cərimə tətbiq etmişdir. Lakin, daxili nəzarət proqramı yalnız bankların tam əhatəsində tətbiq olunur, bank olmayan maliyyə institutlarında isə bu rəqəm 8 faizdir.

Bütün notariuslar və notariat ofislərinin əməkdaşları tərəfindən öyrənilməsi və fəaliyyətlərində tətbiq edilməsi məqsədilə ƏN tərəfindən hazırlanmış “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə notarius tərəfindən tətbiq edilən daxili nəzarət proqramı”nın məqsədi risklərin idarə olunması, maliyyə monitorinqi və müştəri uyğunluğu tədbirlərinin effektiv şəkildə həyata keçirilməsidir. Təlim proqramlarının təşkil edilməsi və məsul şəxslərin təyin olunması, eyni zamanda, korrupsiyaya qarşı davranışın və maraqların toqquşmasının qarşısının

alınması kimi mexanizmlər vasitəsilə daxili nəzarət sisteminin möhkəmləndirilməsi nəzərdə tutulur.

Bu kimi daxili nəzarət proqramları risk əsaslı yanaşmanın effektiv tətbiqinə imkan yaradır. Lakin tədbirin daha da təkmilləşdirilməsi üçün mütəmadi olaraq proqramın nəticələri təhlil edilməli və beynəlxalq qabaqcıl təcrübələrdən uyğun mexanizmlər tətbiq edilməlidir. Xüsusilə, daxili nəzarətin yoxlanılması zamanı aşkar edilən pozuntuların aradan qaldırılması üçün səmərəli tədbirlər planı hazırlanmalı, işçilərin bilik və bacarıqlarının artırılmasına yönəlmiş təlim proqramları isə mütəmadi keçirilməlidir. Tədbirin gələcək effektivliyinin təmin edilməsi üçün proqramda qeyd olunan bütün proseslər rəqəmsallaşdırılaraq avtomatlaşdırılmış sistemlər vasitəsilə idarə edilməlidir ki, bu da məlumatların daha sürətli və dəqiq emalını təmin edəcəkdir.

DVX tərəfindən öhdəlik daşıyan şəxslərin yalnız kiçik bir hissəsində daxili nəzarət proqramının tətbiqi müşahidə edilmişdir. VK isə tədbiri tam icra etmiş, daxili nəzarət qaydalarını təsdiqləmiş, məsul şəxsləri təyin etmiş və müvafiq qaydaların ictimaiyyətə təqdimatını təmin etmişdir.

8.2. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində nəzarət mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi

8.2.1. İllik əsasda sahəvi risk qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsi və ölkə risk qiymətləndirilməsinin yenilənməsinin təmin edilməsi

“Sahəvi risk qiymətləndirilməsinə dair metodoloji əsasların müəyyən edilməsi” tədbiri üzrə bəzi qurumların icrasında irəliləyişlər olsa da, digərləri tam icra edə bilməmişdir. MMX qeyri-maliyyə institutları və peşə sahibləri üzrə metodologiya nümunəsi hazırlayaraq ƏN, VK və DVX-yə göndərmişdir. ƏN notariusların sahəvi risk qiymətləndirilməsi üçün metodologiya hazırlayıb istifadəyə təqdim etmişdir. DVX sahəvi risk qiymətləndirilməsinə dair metodologiyayı 1 mart 2024-cü ildə təsdiq etmişdir, lakin bu, tapşırıqın icra müddəti başa çatdıqdan sonra həyata keçirilmişdir.

Sahəvi risk qiymətləndirilməsinə dair DVX tərəfindən hazırlanmış metodologiya Azərbaycan Respublikasının cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə üzrə qanunvericiliyinə, həmçinin FATF tövsiyələrinə uyğun şəkildə hazırlanmışdır. Metodologiya sahəvi risklərin qiymətləndirilməsi prosesində zəruri olan üç əsas mərhələni əhatə edir: məlumatların toplanması, təhlil və qiymətləndirmə, Metodologiyada təhdidlər və zəifliklər təhlil olunub, risklərin idarə olunması üçün resursların səmərəli bölgüsü, yüksək riskli subyektlər üçün xüsusi nəzarət mexanizmlərinin formalaşdırılması və sektoral ƏL/TMM siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində addımlar təsvir edilib.

AMB və VK tərəfindən müvafiq metodologiyalar təsdiq edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi (DQİDK) isə metodologiyayı hazırlasa da, təsdiq prosesini tamamlamamışdır.

DVX tərəfindən “Rieltorlar, hüquq, mühasibat və vergi məsləhəti xidmətləri göstərən şəxslərə münasibətdə sahəvi risk qiymətləndirilməsinə dair” metodologiyanın qəbulu müsbət hesab edilsə də Metodologiyanın çatışmazlıqları da mövcuddur. Belə ki, Metodologiya hazırlanarkən Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatının (bundan sonra – BST) ISO 31000 və ISO 31010 standartlarının tələblərinin nəzərə alınması məqsədəuyğun olardı. Metodologiyaya əsasən məlumatların toplanması ilkin mərhələ hesab edilməklə məlumatların yalnız anket sorğusu formasında toplanması nəzərdə tutulur. Halbuki, risklərin müəyyən edilməsi təkcə anket sorğusu ilə deyil, həm də müzakirələr, orqanın fəaliyyətindən şikayətlər, müvafiq məhkəmələrdən baxılan işlərin materialları əsasında aparılan təhlillərlə də müəyyən edilə bilər. Bu baxımdan risklərin müəyyən edilməsi metodologiyasının təkmilləşdirilməsi məqsədəuyğundur.

Metodologiyada risklərin qiymətləndirilməsi sahəsində də spesifik yanaşma tətbiq edilmişdir. Qeyd olunan yanaşma da BST-nin qeyd edilən standartlarında müəyyən edilmiş metodologiyadan əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Həmin standartlar riskin qiymətləndirilməsini risk nəticələrinin ağırlığı və baş vermə ehtimalı üzrə aparırsa, hazırkı Metodologiyaya əsasən risk potensialı daxili və nəzarət amilləri üzrə maksimal risk dərəcələrinin cəmidir. Eləcə də, Metodologiyanın 5-ci və 6-cı bəndləri müvafiq olaraq “Təhdidlərin qiymətləndirilməsi” və “Zəifliklərin qiymətləndirilməsi” adlansa da bu bəndlərdə qiymətləndirmə metodikası göstərilməmişdir. Qeyd edilənlərə əsasən metodologiyanın təkmilləşdirilərək konkret risklərin müəyyən edilməsi və onun əsasında qiymətləndirilməsi tövsiyə olunur.

Hesab olunur ki, metodologiyaların tətbiqində vahid koordinasiya və mütəmadi monitoring mexanizmləri tətbiq edilməlidir.

“Nəzarət orqanları tərəfindən sahəvi risk qiymətləndirilməsi aparılmasının təmin edilməsi” tədbiri üzrə bəzi qurumlar tərəfindən irəliləyişlər əldə olunsada, bir çoxu qiymətləndirməni yekunlaşdırma bilməmişdir. AMB və AP sahəvi risk qiymətləndirməsini tam şəkildə həyata keçirmişdir. AMB 2022-ci ilin məlumatları əsasında 2023-cü ildə qiymətləndirmə aparmış, AP isə qiymətləndirmə nəticəsində illik monitoring planını təsdiq etmiş və yoxlamalar həyata keçirmişdir.

AMB tərəfindən 8.2.1-ci yarımbəndinin 3-cü hissəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının tələblərinə uyğun olaraq, sahəvi risk qiymətləndirilməsi prosesində mühüm irəliləyişlər əldə edilmişdir. Bununla belə, hesabatın effektivliyinin artırılması üçün məlumatların daha geniş əhatə dairəsi ilə toplanması və sektorlararası risklərin müqayisəli analizi üzrə fəaliyyətlərin davam etdirilməsi tövsiyə olunur.

VK tərəfindən sahəvi risk qiymətləndirməsi aparılmış və bu istiqamətdə fəaliyyətlərin olmadığı müəyyən edilmişdir. Digər tərəfdən, ƏN, DVX və DQİDK sahəvi risk qiymətləndirməsi üzrə müəyyən işlər görsə də, proses hələ yekunlaşdırılmamışdır.

ƏN tərəfindən hazırlanmış sahəvi risk qiymətləndirməsi nəticələrinə dair hesabatdan görünür ki, notariusların sahəvi risk qiymətləndirilməsi çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər, xüsusilə “Elektron notariat” sisteminin tətbiqi və benefisiar mülkiyyətçilərin müəyyən edilməsi sahəsində görülən işlər mühüm irəliləyiş kimi qiymətləndirilir.

Tədbirin tam icrasını təmin etmək üçün DVX və DQİDK-nın sahəvi risk qiymətləndirmə proseslərini sürətləndirməsi və yekunlaşdırması, həmçinin qiymətləndirmələrin nəticələrinin tətbiqinə dair effektiv tədbirlərin görülməsi tövsiyə olunur. Monitoringin gücləndirilməsi və koordinasiyanın artırılması da zəruridir.

8.2.2. Nəzarət orqanlarının potensialının gücləndirilməsinə dair tədbirlər görülməsi

“Nəzarət orqanlarında ixtisaslaşmış struktur bölməsinin yaradılması məsələsinin nəzərdən keçirilməsi və kadr potensialının artırılması” tədbiri müsbət şəkildə icra edilmişdir. ƏN tərəfindən Ədliyyə sahəsində xidmətlər baş idarəsinin əsasnaməsi yenilənərək ƏL/TMM sahəsində nəzarət səlahiyyətləri müvafiq departamentə verilmişdir. DVX-də xüsusi “Maliyyə monitoringi” şöbəsi yaradılmışdır. AMB mövcud struktur bölməsinə 5 yeni əməkdaş cəlb edərək kadr potensialını artırmışdır. VK “Vəkillərin təmsilçilik qrupu” və Monitoring şöbəsini yaradaraq tədbiri icra etmişdir.

DQİDK “Dini qurumlarla iş üzrə şöbə”yə ƏL/TMM tədbirlərinin həyata keçirilməsi səlahiyyəti verərək, 3 əməkdaşı bu işlərə cəlb etmişdir. Eyni zamanda dini qurumların maliyyə hesabatlarının qəbul edilməsi və ianələrin nəzarəti həmin şöbənin vəzifələrinə əlavə edilmişdir. AP tərəfindən Auditin hüquqi tənzimlənməsi və dövlət orqanları ilə iş idarəsinin tərkibində xüsusi şöbə yaradılmış və bu məqsədlə idarənin əsasnaməsinə dəyişikliklər edilmişdir.

“Nəzarət orqanlarının əməkdaşları üçün sahəvi risklərə uyğun olaraq illik təlim planına əsasən təlimlər keçirilməsi” tədbiri ümumilikdə müsbət şəkildə icra edilmişdir.

MMX tərəfindən müxtəlif sahəvi mövzular üzrə təlimlər keçirilmiş və bu barədə məlumat rəsmi saytda dərc edilmişdir. ƏN müxtəlif regionlarda (Şəki, Lənkəran, Şabran) ƏL/TMM mövzularını əhatə edən 15 təlim təşkil etmişdir. DVX əməkdaşları üçün MMX ilə birgə təşkil olunan təlimlərdə risk faktorlarının qiymətləndirilməsi və benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi kimi mühüm mövzular öyrədilmişdir. AMB əməkdaşlarına 5 təlim keçirilmiş, bir əməkdaş isə Çirkli Pulların Yuyulmasına Qarşı Sertifikatlaşdırılmış Mütəxəssis (bundan sonra – CAMS) sertifikatı əldə etmişdir.

VK tərəfindən illik təlim planı təsdiq edilərək icra edilmişdir. DQİDK 2023-cü ildə region şöbələri ilə birgə din xadimləri üçün maarifləndirici tədbirlər təşkil etmiş, bu tədbirlərdə 25 əməkdaş iştirak etmişdir. AP sahəvi risklər mövzusunda əməkdaşlar və üzvlər üçün 11 təlim, 6 seminar və 4 şərh təşkil etmişdir.

Tədbirin ümumi icrası qənaətbəxşdir. Bununla yanaşı, təlimlərin davamlılığının təmin edilməsi, əldə edilən biliklərin tətbiq olunmasına nəzarət və nəticələrin qiymətləndirilməsi tövsiyə olunur.

“Keçirilmiş təlimlər barədə Koordinasiya Şurasına məlumatın təqdim edilməsi” tədbiri tam şəkildə icra olunmuşdur. MMX, ƏN, DVX, AMB, VK, DQİDK və AP tərəfindən keçirilmiş təlimlərlə bağlı Koordinasiya Şurasına müvafiq məlumatlar təqdim edilmişdir. Tədbirin icrasında bütün qurumlar üzərinə düşən öhdəliyi yerinə yetirmiş və məlumatlandırma təmin edilmişdir.

8.2.3. Öhdəlik daşıyan şəxslərə, auditor xidməti göstərən şəxslərə, dini qurumlara, qeyri-hökumət təşkilatlarına, o cümlədən xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının Azərbaycan Respublikasındakı filial və nümayəndəliklərinə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi üzrə tələblərə, ölkə risk qiymətləndirilməsi zamanı aşkar edilmiş zəifliklərə və təhdidlərə dair təlimlər keçilməsi

“Nəzarət orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş risklərə (ölkə, sahəvi və institusional) uyğun olaraq illik təlim planına əsasən təlimlər keçilməsi” tədbiri effektiv şəkildə icra edilmişdir. Belə ki, MMX müxtəlif sahələr üzrə aidiyyəti təlimlər təşkil etmiş və bu barədə məlumatları rəsmi saytında yerləşdirmişdir. ƏN notariat ofislərində çalışan əməkdaşların bilik və bacarıqlarını artırmaq məqsədilə 15 təlim keçirmişdir. DVX öhdəlik daşıyan şəxslərə risk faktorlarının müəyyən edilməsi və müştəri profili üzrə risk qiymətləndirilməsi mövzusunda geniş təlim təşkil etmişdir. AMB, VK və DQİDK tədbiri tam icra etmiş və təlimləri vaxtında keçirmişdir. DQİDK isə əlavə olaraq dini icmalar və din xadimləri üçün geniş seminar-treninglər icra etmişdir. AP Milli Fəaliyyət Planının icrasını təmin etmək məqsədilə müxtəlif mövzularda ardıcıl olaraq 6 seminar və təlim keçirmişdir. Bu təlimlər cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə üzrə risk əsaslı yanaşma və metodologiyalarla bağlı mövzuları əhatə etmişdir. “Keçilmiş təlimlər barədə Koordinasiya Şurasına məlumatın təqdim edilməsi” tədbiri tam şəkildə icra edilmişdir. Bütün müvafiq qurumlar tərəfindən keçirilən təlimlər barədə Koordinasiya Şurasına məlumat verilmişdir.

Bununla yanaşı, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, təlimlər üzrə müvafiq plan və qrafikin təsdiq edilərək görüş, təlim və müzakirələrin həmin qrafikə uyğun həyata keçirilməsi məqsədemüvafiqdir. Eləcə də, maarifləndirmənin səmərəli və nəticəyönümlü olması üçün hər bir tədbir barədə ətraflı məlumatın təqdim olunması, tədbirin hədəf qruplarının müəyyən edilməsi, iştirakçıların sayının dəqiqləşdirilməsi, keçirilən təlimlə hansı müsbət nəticənin proqnozlaşdırılmasının göstərilməsi məqsəduyğundur.

8.2.4. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi üzrə risk əsaslı nəzarətin həyata keçirilməsi üçün tənzimləyici və institusional bazanın formalaşdırılması

“Nəzarət orqanlarının risk əsaslı nəzarət qaydalarının hazırlanması və təsdiq olunması” tədbiri üzrə bəzi qurumlar tərəfindən irəliləyiş əldə olunsada, digərləri tərəfindən işlər hələ tamamlanmamışdır.

ƏN “Notariat fəaliyyətinin yoxlanılması Qaydaları”na ƏL/TMM Qanununun tələblərinə uyğun dəyişikliklər edərək tədbiri qismən icra etmişdir. DVX risk əsaslı nəzarət qaydalarının layihəsini hazırlamış və hazırda razılaşdırma işləri aparır. VK Rəyasət Heyətinin qərarı ilə risk əsaslı nəzarət qaydalarını təsdiq etmişdir.

DQİDK isə işlərin davam etdiyini qeyd etmiş, lakin qaydaların yekunlaşdırılması hələ tamamlanmamışdır. AP Milli Fəaliyyət Planının müvafiq bəndinə uyğun olaraq risk əsaslı nəzarət proqramını hazırlamış və Şura tərəfindən təsdiqləmişdir.

“Sahəvi risk qiymətləndirilməsi əsasında öhdəlik daşıyan şəxslər, auditor xidməti göstərən şəxslər, dini qurumlar, qeyri-hökumət təşkilatları, o cümlədən xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının Azərbaycan Respublikasındakı filial və ya nümayəndəlikləri üzrə müəyyən edilmiş risklərə uyğun olaraq onların bölgüsünün aparılması” tədbiri üzrə ƏN tərəfindən MMX-yə risk bölgüsünün aparılması ilə bağlı rəsmi məlumat təqdim edilmişdir. DVX sahəvi risk qiymətləndirilməsi üzrə metodologiya təsdiq edərək “Riskin Qiymətləndirilməsi və Məlumatların Toplanması Anketi”ni öhdəlik daşıyan şəxslərə göndərmiş, alınan məlumatları təhlil etmiş və nəticələrini Maliyyə Monitoringi Xidmətinə təqdim etmişdir.

DVX tərəfindən təqdim olunan “Sahəvi risk qiymətləndirilməsi üçün məlumatların toplanması Anketi”ndə sahəvi risk qiymətləndirilməsi üzrə konkret məlumat toplama mexanizmlərini və bu məlumatların təhlili üçün tətbiq olunan metodologiyaları əhatə edir. DVX-nin hazırladığı sahəvi risk qiymətləndirilməsi anketləri və risk göstəriciləri sektorlar üzrə risk səviyyələrinin obyektiv və dəqiq müəyyənləşdirilməsinə şərait yaratmışdır. Anketlər, müştərilərin fəaliyyətləri, əməliyyat metodları, risk faktorları və yüksək riskli müştərilərin identifikasiyası üzrə geniş məlumat toplama imkanlarını təmin edir. Lakin bu tədbir müəyyən gecikmə ilə icra olunmuşdur.

VK tərəfindən vəkillik peşəsi üzrə sahəvi risk qiymətləndirilməsi metodologiyası təsdiq edilmişdir. DQİDK isə hesabatda risk qiymətləndirməsi barədə məlumatlar təqdim etsə də, təkmil risk qiymətləndirməsinin aparıldığını təsdiq edən göstəricilər mövcud deyil. AP isə müəyyən edilmiş risklərə uyğun olaraq auditor təşkilatları və sərbəst auditorların audit keyfiyyətini yoxlayaraq, hesabatlarda ƏL/TMM Qanununun tələblərinə uyğunluğun təmin olunduğunu təsdiq etmişdir.

Ümumilikdə, tədbirin icrası müsbət olsa da, tam səmərəliliyə nail olmaq üçün DQİDK-nın risk qiymətləndirmə prosesini təkmilləşdirməsi və digər qurumların tədbirləri daha vaxtında və koordinasiyalı şəkildə həyata keçirməsi tövsiyə olunur.

“Hər bir nəzarət orqanı tərəfindən risk əsaslı yanaşma rəhbər tutularaq cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi üzrə 3 illik sahəvi nəzarət strategiyasının hazırlanması” tədbiri tam icra edilmişdir.

8.2.5. Nəzarət orqanları ilə MMX-nin effektiv əməkdaşlıq mexanizmlərinin yaradılması

“Öhdəlik daşıyan şəxslərin qeydiyyat, icazə və lisenziyalaşdırma prosesində və nəzarət yoxlamaları zamanı mühüm iştirak payı sahibinin, benefisiar mülkiyyətçinin və digər əlaqəli şəxslərin vətəndaş qüsuruzluğu tələblərinə cavab verib-verməməsini müəyyənləşdirmək üçün MMX-nin məlumatlarından istifadə edilməsi mexanizminin yaradılması” tədbiri üzrə icra səviyyəsi müxtəlifdir.

MMX İdarə Heyətinin qərarı ilə daxili prosedur qaydalar təsdiq edilmiş, bu qaydalarda öhdəlik daşıyan şəxslərin qeydiyyatı və yoxlamaları zamanı məlumat mübadiləsi prosedurları müəyyən edilmişdir. ƏN tərəfindən notariat fəaliyyəti üçün şəhadətnamə alacaq şəxslərin qüsuruzluğunu yoxlamaq məqsədilə qaydalara dəyişiklik layihəsi hazırlanmışdır, lakin 2023-cü ildə 22 notarius statusu alan şəxsə dair MMX-yə sorğu göndərilməmişdir. AMB MMX ilə məlumat mübadiləsini artırmaq üçün işçi qrup yaratmış və maliyyə institutlarındakı mühüm iştirak paylarındakı dəyişikliklərlə bağlı MMX-yə 6 sorğu göndərmişdir. Yekun olaraq, DVX və VK tərəfindən MMX-yə müvafiq istiqamətdə hər hansı sorğu göndərilməmişdir.

“Nəzarət orqanları tərəfindən aparılan nəzarət yoxlamalarının sayı, əhatə dairəsi, tətbiq edilən sanksiyaların sayı və xarakteri barəsində statistik məlumatların Koordinasiya Şurasına təqdim edilməsi” tədbiri tam şəkildə icra edilmişdir.

“Nəzarət yoxlamaları çərçivəsində öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən təqdim olunan məlumatların yoxlanılması üsullarının təkmilləşdirilməsi və qabaqcıl beynəlxalq təcrübədə tətbiq edilən yoxlama üsullarının ölkəmizdə tətbiqi imkanlarının araşdırılması” tədbiri üzrə bəzi irəliləyişlər olsa da, icra səviyyəsi tam təmin edilməmişdir.

ƏN tərəfindən Beynəlxalq Notariat İttifaqının istifadə etdiyi metodologiya əldə edilərək tərcümə edilmiş və notariusların istifadəsinə verilmişdir. DVX beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və texniki dəstək göstərilməsi üçün beynəlxalq donor təşkilatları ilə danışıqlar aparır və vergi cinayətlərinin araşdırılması sahəsində Sərhədsiz Vergi Müfəttişləri Proqramının Katibliyinə müraciət etmişdir. VK isə bu tədbirlə bağlı hesabatda məlumat təqdim etməmişdir.

DVX tərəfindən təqdim olunan məlumatlar nəzarət orqanları ilə MMX arasında əməkdaşlıq mexanizmlərinin genişləndirilməsi və effektivliyinin artırılmasına yönəlmiş tədbirlərin icrasını əhatə edir. Bu çərçivədə, mühüm iştirak payı sahiblərinin, benefisiar mülkiyyətçilərin, idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin vətəndaş qüsuruzluğu tələblərinə cavab verib-verməməsini müəyyən etmək üçün MMX məlumatlarından istifadənin həyata keçirilməsi mexanizmləri tətbiq olunmuşdur. Əlavə olaraq, nəzarət yoxlamalarının statistikasını üzrə məlumatların toplanması və Koordinasiya Şurasına təqdim edilməsi kimi proseslər də təkmilləşdirilmişdir.

Təhlil göstərir ki, DVX təqdim etdiyi cədvəllərdə öhdəlik daşıyan şəxslər, onların fəaliyyət növləri, müvafiq nəzarət orqanlarının məlumatları və yoxlamalar zamanı əldə edilmiş göstəricilərə dair əhatəli məlumat bazası formalaşdırıb. Bu yanaşma hüquqi şəxslərin şəffaflığını artırmağa və onların fəaliyyətində potensial riskləri aşkar etməyə imkan verir.

Bununla yanaşı, qabaqcıl beynəlxalq təcrübələrin öyrənilməsi və bu üsulların ölkəmizdə tətbiqi imkanlarının araşdırılması sahəsində işlərin dəqiqləşdirilməsi və tətbiqinin genişləndirilməsi tövsiyə olunur. Həmçinin, məlumatların monitorinqi və təhlilinin təkmilləşdirilməsi üçün müasir analitik vasitələrdən istifadənin artırılması və bu sahədə texnoloji imkanların genişləndirilməsi faydalı ola bilər. Bu, həm maliyyə sahəsində potensial sui-istifadə risklərinin minimuma endirilməsi, həm də ümumi nəzarət mexanizmlərinin effektivliyinin artırılması üçün əhəmiyyətlidir.

AMB-nin hazırladığı “Maliyyə bazarları sahəsində lisenziya, icazə və ya digər hüquq müəyyənedici sənədlərin alınması üçün müraciətlərə baxılması zamanı məlumatların araşdırılmasına dair metodoloji rəhbərlik” maliyyə bazarlarının dayanıqlılığını təmin etmək məqsədilə lisenziya və icazə prosedurlarında şəffaflıq və məsuliyyətlik səviyyəsini artırmaq üçün mühüm çərçivə yaradır. Sənəd öhdəlik daşıyan şəxslərin mühüm iştirak payı sahiblərinin, benefisiar mülkiyyətçilərinin və idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin vətəndaş qüsuruzluğu və məqbul keyfiyyətlərə malik olmasının yoxlanılması prosesində standartları müəyyən edir. Metodoloji rəhbərlik çərçivəsində şəxs və qurumların maliyyə vəziyyəti, nizamnamə kapitalının mənbəyi və işgüzar nüfuzu kimi

faktorların hərtərəfli təhlili üçün qanunvericiliklə uyğunlaşdırılmış metodlar tətbiq edilmişdir. Bununla yanaşı, beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində digər ölkələrin müvafiq qurumlarından əldə edilən məlumatların da müqayisəli təhlili həyata keçirilməkdədir.

Bu sənədin tətbiqi maliyyə bazarlarında cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqəlləşdirilməsi və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinin qarşısını almaq üçün effektiv nəzarət mexanizmlərinin yaradılmasına böyük töhfə verəcəkdir. Bununla belə, məlumatların rəqəmsallaşdırılması və avtomatlaşdırılmış sistemlərin inteqrasiyası vasitəsilə effektivliyin artırılması, MMX ilə əməkdaşlıq çərçivəsinin genişləndirilməsi, məlumatların sistemli toplanması və ölkədaxili fəaliyyətin koordinasiyasının daha da gücləndirilməsi əldə olunan nəticələrin uğurunu daha da artıracaqdır. Metodoloji rəhbərlik, ümumilikdə, maliyyə sisteminin şəffaflığı və dayanıqlılığı üçün əhəmiyyətli bir addımdır və Milli Fəaliyyət Planının strateji hədəflərinə nail olmaqda mühüm rol oynayır.

AMB tərəfindən hazırlanmış “Nəzarət subyektlərində kapitalın mənbəyinin müəyyən edilməsinə, habelə pay sahibləri, benefisiar mülkiyyətçilər, rəhbər və digər vəzifə tutan şəxslər barədə məlumatların araşdırılmasına dair Prosedur Qayda” maliyyə sektorunda şəffaflığın təmin edilməsi, qanunvericilik tələblərinə uyğunluğun artırılması və risklərin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sənəd benefisiar mülkiyyətçilərin və mühüm iştirak payı sahiblərinin şəxsiyyətlərinin və fəaliyyətlərinin yoxlanılması, vətəndaş qüsursuzluğu və işgüzar nüfuzunun təhlili, eləcə də kapitalın mənbəyinin müəyyən edilməsi üçün dəqiq və sistemli prosedurları müəyyən edir. Bu yanaşma maliyyə sisteminə daxil olan vəsaitlərin qanuniliyi və iştirakçıların peşəkar keyfiyyətlərinin təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmışdır. Həmçinin, qayda çərçivəsində müstəqil və etibarlı məlumat mənbələrindən, o cümlədən milli və beynəlxalq məlumat bazalarından (“World-Check1”, “Wisconsin Project Risk Report” və s.) istifadə olunması vurğulanır ki, bu da cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsaitlərin ləqəlləşdirilməsi və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinin qarşısını almağa xidmət edir. Prosedur beynəlxalq standartlarla uyğunlaşdırılmışdır və maliyyə sisteminin dayanıqlılığını gücləndirmək üçün vacib alət rolunu oynayır.

8.2.6. Nəzarət yoxlamaları zamanı şübhəli halların MMX-yə göndərilməsi üzrə sisteməlik təhlil aparılması və müvafiq tədbirlər görülməsi

“Nəzarət orqanları tərəfindən nəzarət yoxlamalarının gedişində şübhəli hallara dair məlumatların müəyyən edilməsinə və MMX-yə təqdim edilməsinə dair sisteməlik təhlillər aparılması, əldə olunmuş nəticələr əsasında şübhəli hallara dair məlumatlarla bağlı çatışmazlıqların aradan qaldırılması sahəsində səmərəli mexanizmlərin müəyyən edilməsi” tədbiri üzrə bəzi irəliləyişlər əldə edilmişdir, lakin tam icra səviyyəsinə çatılmamışdır.

ƏN tərəfindən şübhəli hallara dair təhlillər aparılmış və bu məlumatlardakı çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün şübhəli əməliyyatların aşkarlanması meyarları təsdiqlənərək notariyslara göndərilmişdir. ƏN-dən təqdim edilmiş “Şübhəli əməliyyatların (əqdlərin) aşkarlanması (yenilənməsi) meyarları (indikatorlar)” ilə bağlı aparılan təhlil göstərir ki, şübhəli əməliyyatların aşkarlanması və idarə olunması üçün indikatorların müəyyən edilməsi müsbət addımdır, lakin bu indikatorların tətbiqinin effektivliyi üçün daha təkmil mexanizmlərin tətbiqinə ehtiyac var. Beynəlxalq təcrübədə olduğu kimi, avtomatlaşdırılmış monitorinq sistemlərinin tətbiqi, indikatorların sürətli analizi və aidiyyəti orqanlarla inteqrasiya edilmiş məlumat mübadiləsinin təmin olunması bu prosesin effektivliyini artıracaqdır. Mövcud mexanizmlər əsasında indikatorların yalnız müəyyən sahələrdə tətbiqi məhdud təsir göstərir. Bu səbəbdən notariyslara, bank sektoru və hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşlığı genişləndirilməlidir. Təlim proqramları vasitəsilə indikatorların praktik tətbiqi üzrə biliklərin artırılması, həmçinin beynəlxalq standartlara uyğun rəqəmsal alətlərin tətbiqi bu sahədə səmərəliliyi əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldə

bilər. İllik statistik təhlillər və aşkarlanan əməliyyatlar üzrə hesabatların təqdim olunması şübhəli əməliyyatların izlənməsi və qarşısının alınmasında şəffaflığı və hesabatlılığı təmin edəcək və cari riskləri azaltmağa töhfə verəcəkdir.

DVX MMX-yə şübhəli əməliyyatlara dair məlumatlar təqdim etmişdir. AMB isə maliyyə institutlarında əməliyyatların təhlilini aparmış, şübhəli halları müəyyən etmiş və zəruri tədbirlər planları hazırlayaraq maliyyə institutlarına müvafiq göstərişlər vermişdir. Yoxlamalar zamanı 15 pozuntu halı aşkar edilmiş, bir sıra cərimə və təshih tədbirləri tətbiq edilmişdir.

AP isə Milli Fəaliyyət Planına uyğun olaraq sisteməlik təhlillər aparır və auditorlardan əlavə məlumatlar toplayaraq onları məlumatlandırır. VK və DQİDK isə bu tədbirlə bağlı hesabatda müvafiq məlumat təqdim etməmiş, DQİDK tərəfindən nəzarət yoxlamalarının keçirilmədiyini bildirilmişdir.

Ümumilikdə, tədbir qismən icra olunmuşdur. VK və DQİDK-nın da tədbirə cəlb olunması və bu istiqamətdə müvafiq təhlil və təkmilləşdirmə işlərinin aparılması tövsiyə olunur.

“Öhdəlik daşıyan şəxslərin MMX-yə təqdim etdiyi şübhəli hallara dair məlumatların MMX tərəfindən geriyyə məlumatlandırma çərçivəsində verilmiş məlumatlar əsasında keyfiyyətinin və istifadəyə yararlılığının yoxlanılması” tədbiri qismən icra edilmişdir.

ƏN tərəfindən 2023-cü ilin 1-ci yarısında təqdim edilən 6 hesabatdan 4-ü istifadəyə yararsız hesab olunmuş, geriyyə məlumatlandırma əsasında təhlillər aparılmış və öhdəlik daşıyan şəxslərə təlimlər keçirilmişdir. 2023-cü ilin 2-ci yarısında isə 5 hesabat təqdim edilmiş və onların 4-ü istifadəyə yararlı olmuşdur. DVX bu tədbirin icrasını təsdiq etmişdir.

AMB məlumat keyfiyyətini planlı yoxlamalarla dəyərləndirmiş, keyfiyyəti aşağı olan məlumatlarla bağlı müvafiq göstərişlər vermişdir. 2023-cü il ərzində yoxlanılan maliyyə institutları arasında 1 bank və 3 investisiya şirkətinin hesabatları qeyri-qənaətbəxş hesab edilmişdir. VK isə hesabat dövründə şübhəli əməliyyat aşkar etməmişdir.

Ümumilikdə, tədbir üzrə müəyyən irəliləyişlər əldə edilmişdir. Hesabatların keyfiyyətinin artırılması və davamlı olaraq təlimlərin keçirilməsi tövsiyə olunur.

“Maliyyə institutlarının fəaliyyətinə dair icazələr və lisenziyalar verilməsi zamanı nizamnamə kapitalının mənbəyinin müəyyən edilməsi, mühüm iştirak payının sahibinin, benefisiar mülkiyyətçinin və idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin, habelə onlarla yaxın münasibətdə olan şəxslərin məqbul və lazımi keyfiyyətlərə malik şəxs meyarlarına cavab verməsinin müəyyən edilməsi üzrə qanunvericilik əsaslarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması işlərinin yekunlaşdırılması” tədbiri üzrə AMB tərəfindən sahəvi qanunlar beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmışdır. Tədbirin icrası müsbət nəticələnmiş və tələb olunan beynəlxalq standartlara uyğunlaşma təmin edilmişdir.

8.2.7. Maliyyə institutlarının fəaliyyətinə dair icazələr və lisenziyalar verilməsi zamanı nizamnamə kapitalının mənbəyinin müəyyən edilməsi, mühüm iştirak payının sahibinin, benefisiar mülkiyyətçinin və idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin, habelə onlarla yaxın münasibətdə olan şəxslərin məqbul və lazımi keyfiyyətlərə malik şəxs meyarlarına cavab verməsinin müəyyən edilməsi üzrə qanunvericilik əsaslarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması işlərinin yekunlaşdırılması

“Maliyyə institutlarının fəaliyyətinə dair icazələr və lisenziyaların verilməsi zamanı nizamnamə kapitalının mənbəyinin müəyyən edilməsi, mühüm iştirak payının sahibinin, benefisiar mülkiyyətçinin və idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin “məqbul və lazımi keyfiyyətlərə malik şəxs” meyarlarına uyğunluğunun təmin edilməsi üzrə qanunvericilik dəyişikliklərinin həyata keçirilməsi üzrə AMB tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinə ünvanlanan 2024-cü il 11 yanvar tarixli, 6-1-28/2-113/2024

nömrəli məktubda vurğulanır ki, mühüm iştirak payı sahibləri ilə yaxın münasibətdə olan şəxslərə dair daha spesifik tənzimləmələr hələ mövcud deyil. Bu sahədə yalnız vətəndaş qüsuruzluğu prinsiplərinə əsaslanan bir yanaşma mövcuddur və beynəlxalq standartlarla müqayisədə tənzimləmələr kifayət qədər dərin deyil. Eyni zamanda, bu şəxslərin ictimai etibara layiq olub-olmaması ilə bağlı meyarların genişləndirilməsi və praktikada tətbiqinin effektivliyi şübhə doğurur.

Mövcud qanunvericilikdə beynəlxalq standartlarla daha yüksək səviyyədə uyğunluğu təmin etmək üçün əlavə tədbirlər tələb olunur. Xüsusilə FATF və digər beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinə əsaslanaraq daha dəqiq və aydın meyarlar təsbit edilməli, həmçinin potensial risklərin daha müfəssəl qiymətləndirilməsi üçün texnoloji alətlərdən istifadə artırılmalıdır. Yekun olaraq, bu tədbirlərin tam effektivliyinin təmin edilməsi üçün həm qanunvericilik dəyişikliklərinin tətbiqinin monitorinqi, həm də aidiyyəti qurumlar arasında koordinasiyanın gücləndirilməsi vacibdir.

8.3. Məhkəmə və cinayət təqibi orqanlarının cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində fəaliyyətinin effektivliyinin gücləndirilməsi

8.3.1. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması əməllərinin effektiv cinayət təqibinin həyata keçirilməsi

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətinin təqibi zamanı əməlin tövsifi ilə bağlı yaranan problemlərin həlli üçün təkliflər verilməsi” tədbiri üzrə müəyyən irəliləyişlər əldə edilmişdir.

MMX tərəfindən Cinayət Məcəlləsinin 193-1-ci maddəsinin tövsifinə dair təkliflər hazırlanmış və 28 avqust 2023-cü il tarixində Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu (BP), Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi (DİN), ƏN, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi (AM), Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (DTX) və DVX-yə rəsmi şəkildə təqdim edilmişdir. BP, ƏN və DVX tərəfindən tapşırıqın icrası üçün təkliflər hazırlanmış və aidiyyəti qurumlara göndərilmişdir. DTX məsələyə dair Ali Məhkəmənin qərarı əsasında təkliflər hazırlamış və aidiyyəti üzrə təqdim etmişdir. DİN isə BP tərəfindən hazırlanan layihəyə rəy və təkliflərini təqdim etmişdir. AM-də məsələ ilə bağlı Plenum Qərarı qəbul etmişdir.

Ümumilikdə, tədbir müsbət şəkildə icra edilmişdir. Qurumlar arasında koordinasiyalı iş görülmüş, təkliflər aidiyyəti üzrə ötürülmüş və konkret nəticə - vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün Ali Məhkəmənin müvafiq qərarı qəbul edilmişdir.

“Cinayət təqibinin həyata keçirilməsi zamanı maliyyə təhlili məlumatlarından istifadə edilməsi təcrübəsinin genişləndirilməsi və bu məlumatlara olan ehtiyacların təhlil edilməsi, müvafiq çağırışlara yönələn tədbirlərin həyata keçirilməsinə şərait yaradacaq təkliflər hazırlanması” tədbiri üzrə müsbət addımlar atılmışdır.

DVX təhlil nəticələrinə uyğun olaraq əməkdaşlarına bir sıra məlumat bazalarına çıxış imkanı yaratmışdır. BP aidiyyəti istiqamətdə təlimlər təşkil etmiş və MMX ilə əməkdaşlıq memorandumu imzalamışdır. DTX və DİN müvafiq məlumatlardan istifadəni təmin etmək üçün MMX ilə mütəmadi məlumat mübadiləsi aparmaqdadır.

Ümumilikdə, tədbirin icrası müsbət nəticələnmişdir. Qurumlar arasında məlumat mübadiləsi və əməkdaşlığın genişləndirilməsi maliyyə təhlili məlumatlarının cinayət təqibində daha səmərəli istifadəsinə şərait yaratmışdır.

8.3.2. Predikativ cinayətlərin ibtidai araşdırılması zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın effektiv axtarışı, müsadirə edilməsi və aktivlərin bərpası mexanizmlərinin yaradılması

“Cinayət təqibi üzrə ibtidai araşdırma zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın axtarışı, müəyyən edilməsi və aktivlərin bərpası sahəsində fəaliyyətin səmərəliliyinin

artırılması məqsədilə paralel maliyyə araşdırmasının aparılması sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi” tədbiri üzrə müsbət nəticələr əldə edilmişdir.

DVX FATF və OECD tərəfindən nəşr olunmuş sənədləri araşdıraraq əməkdaşların diqqətinə çatdırmış və müxtəlif beynəlxalq tədbirlərdə iştiraklarını təmin etmişdir. Bu tədbirlər Avropa Şurası və Avropa İttifaqının çirklə pulların yuyulması və aktivlərin bərpası sahəsində həyata keçirdiyi birgə layihələri, hüquq-mühafizə təlimlərini və mötəbər beynəlxalq qurumların təşkil etdiyi seminar və görüşləri əhatə edir. BP paralel maliyyə araşdırması ilə bağlı beynəlxalq təcrübəni özündə əks etdirən qanun layihəsi hazırlayaraq Nazirlər Kabinetinə təqdim etmişdir.

DTX isə Türkiyə Milli İstihbarat Təşkilatı və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti ilə məlumat mübadiləsi aparmaqla beynəlxalq təcrübəni öyrənmişdir.

8.3.3. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi hallarının müəyyən edilməsi məqsədilə cinayət təqibini həyata keçirən orqanlarda sistemətik strateji təhlillər aparılmasına imkan verən mexanizmlərin qurulması

“Cinayət təqibini həyata keçirən aidiyyəti orqanlarda strateji təhlillər aparılması üçün zəruri resursların ayrılması” tədbiri üzrə bəzi qurumlar tərəfindən müsbət addımlar atılmış, lakin tam icra səviyyəsinə nail olunmamışdır. Belə ki, DVX 22 avqust 2023-cü il tarixli əmrlə strateji təhlillər aparmaq üçün kadr ehtiyatını artırmışdır. BP hesabatda görülən işlər və tədbirlərlə bağlı məlumat verərək adekvat resursların mövcud olduğunu bildirmişdir. DTX isə hesabatında strateji təhlillər üçün zəruri resurslara malik olduğunu bəyan etmişdir. DİN isə bu istiqamətdə işlərin davam etdiyini qeyd etmiş, lakin konkret məlumat təqdim etməmişdir ki, bu da tədbirin tam icrasını qiymətləndirməyə imkan vermədiyindən onun tərəfindən icra edilmədiyini göstərir.

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın formalaşma mənbəyinin müəyyən edilməsi məqsədilə iqtisadi və statistik məlumatlar əsasında strateji təhlillər aparılması, əsas təhdidlərin öyrənilməsi və buna qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi” tədbiri icra edilməmişdir. Belə ki, DVX, BP və DTX tərəfindən tədbirin icrası ilə bağlı hesabatlarda konkret məlumat verilməmiş və BP tərəfindən tələb olunan təhlillər aparılmamışdır. DİN hesabatında bu istiqamətdə təhlillərin aparıldığını bildirmiş, lakin təhlillərə dair detallı məlumat təqdim etməmişdir ki, bu da tapşırıqın tam icra vəziyyətini qiymətləndirməyə imkan vermir.

Bu tədbirin effektiv şəkildə icrası üçün hər bir qurumun strateji təhlilləri sistemli şəkildə həyata keçirməsi və əsas təhdidləri dəqiq müəyyən edərək buna qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi vacibdir. İcra vəziyyətinin izlənməsi və mütəmadi hesabatların təmin edilməsi və müvafiq mexanizmlərin yaradılması tövsiyə olunur.

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasında və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində əsas təhdid doğuran cinayətlər üzrə xarici və daxili risk amilləri nəzərə alınmaqla təhlillər aparılması” tədbiri üzrə icra olunmamış və konkret təhlillərin aparıldığına dair tam məlumatlar təqdim edilməmişdir. DVX hesabatında yalnız MMX tərəfindən aparılmış təhlillərə istinad etmişdir, öz təhlil fəaliyyətinə dair məlumat verməmişdir. BP tələb olunan qaydada təhlilləri aparmamışdır. DTX tərəfindən təhlillərin aparılması üçün əməkdaş ayrıldığı qeyd edilsə də, bu təhlillərin yekunlaşması barədə məlumat verilməmişdir. DİN ilə bağlı isə təqdim edilmiş məlumatlara əsasən müvafiq təhlillər aparılmamışdır. Bu tədbirin effektiv icrası üçün hər bir qurumun xarici və daxili risk amillərini nəzərə alaraq müstəqil təhlillər aparmaq üçün kifayət edən sayda əməkdaşlar ayırması, onları zəruri metodiki və nəzəri məlumatlarla təmin etməsi və görülmüş işlərin nəticələri ilə bağlı konkret məlumatlar təqdim etməsi tövsiyə olunur.

“Strateji təhlillər əsasında taktiki planların hazırlanması və yenilənməsi” tədbiri üzrə icra səviyyəsi aşağı olmuş və konkret addımların atıldığına dair kifayət qədər məlumat təqdim edilməmişdir. DVX hesabatında bu istiqamətdə görülən tədbirlər barədə konkret məlumat verməmişdir. BP MMX ilə birlikdə strateji təhlillərin aparıldığını və taktiki planların hazırlandığını qeyd etsə də, qurumun özünün bu tədbirə dair konkret addımlarını açıqlamamışdır. DTX hesabatında müvafiq tədbirin icrası barədə məlumat verməmişdir. DİN isə strateji təhlillər aparılmadığından taktiki planların hazırlanmadığını bildirmişdir.

Bu tədbirin effektiv icrası üçün hər bir qurumun strateji təhlillərə əsaslanaraq öz taktiki planlarını hazırlaması və bu planların mütəmadi olaraq yenilənməsi tövsiyə olunur. Planların tətbiqinə dair konkret addımların atılması və hesabatların verilməsi vacibdir.

8.3.4. MMX tərəfindən təqdim edilən məlumatların vahid sistemdə qeydiyyatı, izlənilməsi və geriye məlumatlandırılma infrastrukturunun qurulması

“MMX tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlar üzrə cinayət işlərinin açılıb-açılmamasına, həmin məlumatlardan cinayət təqibi zamanı istifadə edilib-edilməməsinə, habelə məhkəmə hökmlərinə dair sistematik geriye məlumatlandırma mexanizminin yaradılması” tədbiri tam şəkildə icra edilmişdir. DVX MMX ilə işçi qrup çərçivəsində əldə edilmiş razılığa əsasən istintaq tamamlandıqdan sonra geriye məlumatlandırmanı həyata keçirmişdir. BP, DTX və DİN də müvafiq hallarla bağlı MMX-yə daimi məlumat verməkdədir. Həmçinin BP tərəfindən prosesin avtomatlaşdırılması üçün təkliflər verilmişdir. AM isə işçi qaydada geriye məlumatlandırma mexanizmini tətbiq etmişdir.

“Maliyyə təhlili məlumatlarının əsas rol oynadığı və araşdırması uğurla nəticələnən cinayət işləri üzrə tipologiyaların hazırlanması” tədbiri üzrə müvafiq addımlar atılmış və tipologiyalar hazırlanmışdır. BP tərəfindən prosesə dəstək verilmiş və tipologiyalar MMX tərəfindən hazırlanmışdır. DTX və DİN də müvafiq tipologiyaları hazırlamışdır.

Ümumilikdə, tədbir icra edilmişdir. Tipologiyaların mütəmadi yenilənməsi və gələcəkdə istifadəyə yararlılığının təmin edilməsinin nəzərdə saxlanması mütləqdir.

8.3.5. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması əməlinin effektiv istintaqı məqsədilə struktur daxili ixtisaslaşma aparılması

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 193-1-ci maddəsi üzrə ibtidai araşdırma aparmaq səlahiyyəti olan orqanlarda bu sahədə ixtisaslaşmış müstəntiqlərin formalaşdırılmasının təmin edilməsi” tədbiri üzrə də müəyyən tədbirlər görülmüşdür.

DVX müstəntiqləri üçün vergi cinayətləri və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması mövzusunda təlimlər keçmiş, xarici ezamiyyətlər və Avropa Şurasının təlimlərinə qatılma imkanları yaratmışdır. BP əməkdaşlarına maliyyə araşdırmaları və ƏL/TM üzrə istintaq mövzularında təlimlər təşkil etmişdir. DTX əməkdaşları müxtəlif təlimlərə qatılmış, DİN isə 1 təlim keçmişdir.

Tədbirin icrası istiqamətində işlər görülsə də, bu tədbir müvafiq cinayət işləri üzrə istintaq aparmaqda ixtisaslaşmış müstəntiqlər bazasının formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bu baxımdan müstəntiqlərin bu və ya digər təlim və ya seminarda iştirak etməsi bu bazanın formalaşdırılması istiqamətində mühüm vasitələrdən olsa da, təlimlər özlüyündə baza formalaşdırmaq üçün kifayət etmir. Bu baxımdan həmin müstəntiqlərin məhz aidiyyəti işlərin istintaqının aparılmasında ixtisaslaşması üçün həmin işlərin yalnız bu müstəntiqlər tərəfindən istintaq edilməsi, bu sahədə qanunvericilik layihələri olduqda həmin müstəntiqlərin praktiki biliklərindən istifadə edilməsi, onların müvafiq seminarlarda təkcə dinləyici qismində deyil, həm də mühazirəçi kimi cəlb edilmələri tövsiyə olunur.

“Müstəntiqlərin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətlərinin istintaqı ilə bağlı təlimlərə cəlb edilməsi” tədbiri icra edilmişdir. DVX, BP, DTX və DİN müstəntiqlərini müxtəlif təlimlərə cəlb etmişdir. DVX 27 iyul və 20 noyabr tarixlərində vergi cinayətləri və leqallaşdırma mövzusunda təlimlər təşkil etmiş, müstəntiqlərin xarici

təlimlərdə iştirakını təmin etmişdir. BP 30-31 may və 13-14 aprel tarixlərində istintaq və maliyyə araşdırması üzrə təlimlər keçirmişdir. DTX və DİN də əməkdaşlarının yerli və xarici təlimlərdə iştirakını təmin etmişdir.

8.3.6. Predikativ cinayətin ibtidai araşdırılması səlahiyyəti digər istintaq orqanına aid olan cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması əməllərinin cinayət təqibinin həyata keçirilməsi üçün istintaq qruplarının yaradılması təcrübəsinin genişləndirilməsi və ibtidai araşdırmaya nəzarətin gücləndirilməsi

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətinin əlamətləri müəyyən edildikdə predikativ cinayət üzrə ibtidai istintaqın mövcud olması barədə cinayət təqibini həyata keçirən orqanlar arasında kommunikasiya mexanizminin yaradılması” tədbiri üzrə müvafiq addımlar atılmışdır. BP internet üzərindən kommunikasiya mexanizmi qurmuş və DVX, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi (DGK), DİN, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti (DSX) və DTX ilə əlaqələndirici şəxslər təqdim etmişdir. Bununla belə, mexanizmin effektivliyinə dair hər hansı məlumat verilməmişdir.

Tədbirin tam effektiv icrası üçün mexanizmin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və səmərəliliyin artırılması məqsədilə əlavə tədbirlər görülməsi tövsiyə olunur.

“Predikativ cinayətlərin ibtidai araşdırılması zamanı istintaq qruplarının yaradılması təcrübəsinin təşviq edilməsi” tədbiri üzrə məhdud irəliləyişlər əldə olunmuşdur. BP və DİN hər biri 1 cinayət işi üzrə istintaq qrupu yaratmışdır. DVX və DTX isə bu istiqamətdə hər hansı təşəbbüs və ya statistik məlumat təqdim etməmişdir. Tədbirin tam icrasını təmin etmək üçün istintaq qruplarının yaradılması təcrübəsinin genişləndirilməsi və bu sahədə daha çox təşəbbüs göstərilməsi tövsiyə olunur.

“Tamam məqsədilə törədilən cinayətlər üzrə ibtidai istintaq aparılarkən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması əlamətlərinin mövcudluğunun yoxlanılmasına ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorların nəzarətinin effektivliyinin artırılması” tədbiri üzrə BP tərəfindən şəhər və rayon prokurorluqlarına müvafiq məktub göndərilmişdir.

“Hakimlərə, prokurorlara və müstəntiqlərə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi üzrə təlimlər” tədbiri uğurla icra edilmişdir. MMX, ƏN, DVX, BP, DTX, DİN və AM tərəfindən müxtəlif təlimlər keçirilib. ƏN 50 hakim üçün 3 təlim, BP 45 nəfərlik təlim, DVX və digər qurumlar da müvafiq təlimlər təşkil edib. AM isə Avropa ekspertlərinin iştirakı ilə ağır cinayətlər üzrə hakimlər üçün təlim keçirmişdir.

8.4. Maliyyə təhlili məlumatları üzrə infrastrukturun inkişafı

8.4.1. Benefisiar mülkiyyətçilərə dair mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının yaradılması

“Benefisiar mülkiyyətçilərə dair mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının yaradılması üçün normativ hüquqi əsasların formalaşdırılması” tədbiri hesabat dövründə NK, MMX, ƏN və DTX tərəfindən icra edilməmişdir. Effektiv nəzarət və şəffaflığın artırılması məqsədilə, normativ hüquqi əsasların hazırlanması tövsiyə olunur.

8.5. Vergi nəzarətinin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi çərçivəsində funksionallığının artırılması

8.5.1. Vergi yoxlamaları zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətlərinin, habelə predikativ cinayətlərin aşkar edilməsi və araşdırılması üzrə fəaliyyətin gücləndirilməsi

“Vergi yoxlamaları zamanı sahibkarlıq subyektinin apardığı əməliyyatların cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması aspektindən təhlil edilməsi” tədbiri üzrə DVX 2023-cü ildə “Riskli vergi ödəyicisi” meyarlarına uyğun olaraq 6.473 qərar qəbul etmiş və 3.558 riskli əməliyyat aşkar etmişdir. Bu təhlillərin nəticəsi müsbət qiymətləndirilsə də, açılmış cinayət işləri barədə məlumat təqdim edilməmişdir.

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması şübhələri barədə MMX-nin məlumatlandırılmasının təmin edilməsi” tədbiri üzrə qeyd olunmalıdır ki, bu, DVX tərəfindən GOAML portalı vasitəsilə həyata keçirilir.

“Hüquqi şəxslərdən istifadə etməklə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətlərinin qarşısının alınması və faktiki sahibin (benefisiar mülkiyyətçinin) müəyyən edilməsi” tədbiri üzrə DVX və BP tərəfindən müvafiq addımlar atılmışdır. Belə ki, DVX 2023-cü ildə 16 cinayət işi üzrə hüquqi şəxslərdən sui-istifadə etməklə vergidən yayınma əməlləri törətmiş şəxsləri təqsirləndirilən şəxs kimi cəlb etmiş və 13 işi məhkəməyə göndərmişdir. 1 iş Baş Prokurorluğun İstintaq İdarəsinə göndərilib, 2 iş üzrə istintaq davam edir. Eyni zamanda, 2024-cü ildə bu cinayətlərlə mübarizənin gücləndirilməsi üçün tədbirlər görülür və CM-in 193-1.3.2-ci maddəsi ilə bir iş üzrə istintaq aparılır. BP isə tədbiri tam icra etdiyini bildirmişdir.

“Aldadılaraq adına hüquqi şəxs yaradılmış təsisçilərə məxsus hüquqi şəxslərə dair müraciətlərin uçotu sisteminin qurulması” tədbiri DVX tərəfindən icra edilmişdir və müvafiq uçot sistemi mövcuddur.

8.5.2. Hesabına dövlət büdcəsi vəsaitinin daxil olduğu sahibkarlıq subyektlərinin və onların subpodratçılarının fəaliyyətinin sistematik auditi, şəl şirkətlər və onların benefisiar mülkiyyətçilərinin araşdırılması və qanunvericilikdə müəyyən edilmiş tədbirlərin görülməsi

“Elektron qaimə-fakturalar üzrə təhlillər apararaq hesabına dövlət büdcəsindən vəsait daxil olan sahibkarlıq subyektlərinin müəyyən edilməsi” tədbiri üzrə DVX tərəfindən tələb olunan məlumatlar MMX-yə təqdim edilmiş və bu məlumatlar əsasında təhlillər aparılmışdır. MMX 2022-ci ildə dövlət büdcəsindən birbaşa və dolayı yolla vəsait alan 32.224 hüquqi şəxsi müəyyən etmiş və təhlil nəticələrini cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi əlamətlərini müəyyən etmək məqsədilə 29 sentyabr 2023-cü ildə DVX-yə göndərmişdir.

MMX tərəfindən DVX-yə göndərilən 2023-cü il 29 sentyabr tarixli, 3-21-28/2-660/2023 nömrəli məktubda əks olunan məlumatlar hesabına dövlət büdcəsindən vəsait daxil olan sahibkarlıq subyektlərinin fəaliyyətinin təhlil edilməsində vacib bir addım olmuşdur. 2022-ci il üzrə aparılmış təhlillər nəticəsində yüksək riskli hesab edilə biləcək 63 hüquqi şəxsin müəyyən edilməsi, həmin hüquqi şəxslərin ümumi dövryyəsinin və təqdim edilmiş elektron qaimə-fakturaların təhlili, dövlət büdcəsindən vəsait alan subyektlərə nəzarətin gücləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etsə də, qanunsuz əməliyyatların aşkar edilməsi və aidiyyəti şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunması üzrə işlərin intensivləşdirilməsi göstərilən tədbirin effektivliyini artırır.

Bu baxımdan hesabına dövlət büdcəsi vəsaitləri daxil olan hüquqi şəxslərin əməliyyatlarının şəffaflığının təmin edilməsi məqsədilə aparılan təhlillərin dərinləşdirilməsi, təqsirkar şəxslərin müəyyən edilərək məsuliyyətə cəlb olunmasının təmin edilməsi və nəticələrin operativ şəkildə aidiyyəti dövlət qurumları ilə paylaşılması tövsiyə edilir. Bu yanaşma dövlət büdcəsi vəsaitlərinin şəffaf və səmərəli istifadə edilməsini təmin edərək, potensial sui-istifadə halları ilə mübarizədə effektiv alət rolunu oynayacaqdır.

8.6. Gömrük nəzarəti tədbirlərinin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində funksionallığının artırılması

8.6.1. Valyuta sərvətlərinin və milli valyutanın gömrük sərhədindən keçirilməsi zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması hallarına qarşı mübarizənin gücləndirilməsi

“Beynəlxalq təcrübə əsasında valyuta sərvətlərinin və milli valyutanın transsərhəd daşınma zamanı yoxlanılmasına əsas verən risk indikatorlarının formalaşdırılması” tədbiri DGK tərəfindən icra edilmişdir. Müvafiq risk indikatorları valyuta sərvətlərinin və milli valyutanın transsərhəd daşınmasının dayandırılmasına dair qaydalarda əks olunmuşdur.

“Gömrük sərhəd buraxılış məntəqələrinin əməkdaşlarının potensialının gücləndirilməsi üçün nəzəri və praktiki təlimlərin keçirilməsi” tədbiri çərçivəsində DGK və MMX 2023-cü ildə gömrük əməkdaşlarına çirkli pulların yuyulması və valyuta sərvətlərinin keçirilməsi qaydaları üzrə xeyli sayda təlimlər təşkil etmişdir. Tədbir müsbət icra edilmişdir.

“Valyuta sərvətlərinin bəyan edilməməsinin və ya düzgün bəyan edilməməsinin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi cinayətləri və ya predikativ cinayətlərlə əlaqəli olması, yaxud onların müsadirəsi üçün kifayət qədər əsasların mövcudluğunu müəyyən etmək məqsədilə transsərhəd əməliyyatlar üzrə nəticəyönümlü monitorinqlərin həyata keçirilməsi” tədbiri üçün DGK valyuta sərvətlərinin daşınması zamanı onların dayandırılmasına dair qaydaların qəbul edilməsini zəruri hesab etmişdir. Hesabat dövründə bu qaydalar qəbul edilmədiyi üçün tədbir vaxtında icra edilməmişdir.

8.7. Hüquqi şəxslər üzrə şəffaflığın artırılması

8.7.1. Kommersiya hüquqi şəxslərindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə potensial sui-istifadə amillərinə dair ətraflı risk qiymətləndirilməsinin aparılması

“Kommersiya hüquqi şəxslərindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə sui-istifadə risklərinin başa düşülməsi və məhdudlaşdırılması üçün aidiyyəti dövlət qurumlarının iştirakı ilə işçi qrupun formalaşdırılması” tədbiri MMX, DVX, BP, DTX və DİN tərəfindən icra edilərək müvafiq işçi qrup yaradılmış, tədbir müsbət şəkildə icra olunmuşdur.

“Kommersiya hüquqi şəxslərindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə sui-istifadə risklərinin qiymətləndirilməsi” tədbiri üzrə MMX, DVX, BP, DTX və DİN müvafiq addımlar atmışdır.

MMX risk qiymətləndirməsi üçün aidiyyəti qurumlardan məlumat toplayaraq ilkin mətn hazırlamışdır. Lakin bəzi məlumatların gecikməsi və ya tam olmaması səbəbindən tapşırığın icrası tamamlanmamış və müddəti uzadılmışdır. DVX, BP, DTX və DİN də risk qiymətləndirməsi üçün ilkin məlumatları təqdim etmiş və yekun versiyaya rəy və təkliflərin verilməsi gözlənilir.

Tədbirin icrası davam etməkdədir və yekun qiymətləndirmə üçün əlavə məlumatların toplanması tövsiyə olunur.

“Risk qiymətləndirilməsi nəticələrinin zəruri fəaliyyətin icrası və aidiyyəti dövlət orqanlarına göndərilməsi məqsədilə Koordinasiya Şurasına təqdim edilməsi” tədbiri üzrə MMX, DVX, BP, DTX və DİN risk qiymətləndirməsi tamamlandıqdan sonra bu tədbiri icra etməyi planlaşdırır. Tədbirin tam icrası üçün risk qiymətləndirməsinin yekunlaşdırılması gözlənilir.

8.7.2. Qeyri-hökumət təşkilatları, o cümlədən xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının Azərbaycan Respublikasındakı filial və nümayəndəlikləri və dini

qurumlar üzrə terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi risklərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə ətraflı risk qiymətləndirilməsinin aparılması

“Qeyri-hökumət təşkilatları və dini qurumlardan terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə sui-istifadə riskinin başa düşülməsi və məhdudlaşdırılması üçün aidiyyəti dövlət qurumlarının iştirakı ilə işçi qrupun formalaşdırılması” tədbiri MMX, ƏN, DQİDK və Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi (QHTDDA) tərəfindən icra edilərək müvafiq işçi qrup yaradılmışdır. Tədbir müsbət şəkildə həyata keçirilmişdir.

“Risk qiymətləndirilməsi nəticələrinin zəruri fəaliyyətin icrası və aidiyyəti dövlət orqanlarına göndərilməsi məqsədilə Koordinasiya Şurasına təqdim edilməsi” tədbiri üzrə MMX, ƏN və DQİDK tərəfindən icra prosesi davam edir. QHTDDA isə Koordinasiya Şurasına müvafiq məlumatı təqdim etmişdir.

8.7.4. Eyni benefisiar mülkiyyətçi ilə əlaqəli olan hüquqi şəxsləri ayırd etməyə imkan verən mexanizmin yaradılması

“IP ünvanlar üzrə məlumatlardan şel və riskli şirkətlərin benefisiar mülkiyyətçilərinin müəyyən edilməsində istifadə” tədbiri üzrə MMX-nin Taktiki təhlil şöbəsi banklardan əldə etdiyi IP ünvan məlumatları əsasında hüquqi şəxslərin benefisiar mülkiyyətçilərini müəyyən etməyə çalışmış, lakin IP ünvanlarının provayderlərə aid olduğu aşkar edilmişdir. DVX, DTX və DİN bu istiqamətdə fərdi sorğular əsasında fəaliyyət göstərərək tədbiri tam icra etmişdir.

“Eyni benefisiar mülkiyyətçi ilə əlaqədar sahibkarlıq subyektləri ilə bağlı məlumatların mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasında toplanması və çarpaz təhlillər aparılması” tədbiri üzrə MMX DVX və banklardan məlumatlar toplayaraq mərkəzləşdirilmiş baza yaratmış və çarpaz təhlillər aparmışdır. Bu təhlillər nəticəsində eyni benefisiar mülkiyyətçiyə bağlı və şel şirkətlərin əlamətlərini daşıyan hüquqi şəxslər müəyyən edilmişdir. Nəticələr 16 oktyabr 2023-cü ildə DVX-yə təqdim edilmişdir.

“Hüquqi şəxslərin dövlət reyestrində toplanmış məlumatlara əsasən eyni benefisiar mülkiyyətçi ilə bağlılığı müəyyən etməyə imkan verən təhlillər aparılması” tədbiri üzrə MMX DVX və banklardan məlumatlar toplayaraq təhlillərə başlamışdır. MMX bu tədbiri 2024-cü il İş planına daxil etmişdir. DVX də təhlillər üçün zəruri məlumatları təqdim etmişdir.

“Eyni benefisiar mülkiyyətçi ilə bağlılığı aşkar edilmiş hüquqi şəxslərin müəyyən edilmiş şel şirkətlər əsasında çarpaz yoxlanılması və təhlillər aparılması” tədbiri üzrə MMX DVX və banklardan hüquqi şəxslərin qeydiyyat və benefisiar məlumatlarını toplayaraq təhlillərə başlamışdır. Tədbir MMX-nin 2024-cü il İş planında da yer almışdır. DVX təhlillərin aparılması üçün lazım olan məlumatları təmin etmişdir.

DVX tərəfindən Milli Fəaliyyət Planının 8.7.4-cü yarımbəndi üzrə yerinə yetirilmiş işlər çərçivəsində riskli vergi ödəyicilərinin müəyyən edilməsi və eyni benefisiar mülkiyyətçisi olan hüquqi şəxslərin identifikasiyası istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılmışdır. DVX IP ünvanlarının təhlili və hüquqi şəxslərin dövlət reyestrində toplanmış məlumatlarından istifadə etməklə, şübhəli fəaliyyətlərə malik hüquqi şəxsləri və onların potensial şel şirkətlərlə əlaqələrini müəyyən etmək üçün sistemativ yanaşma tətbiq etmişdir. Bu fəaliyyətlər nəticəsində eyni benefisiar mülkiyyətçisi olan hüquqi şəxslərin əməliyyatlarının təhlilinə və monitoring prosesinə inteqrasiya edilməsinə dair mexanizmlər formalaşdırılmışdır. Bundan əlavə, vergi uçotuna alınmadan fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslərin təhlili və onların qanunauyğun fəaliyyət göstərməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür. DVX-nin həyata keçirdiyi tədbirlər, korrupsiyaya və predikativ cinayətlərə qarşı mübarizə çərçivəsində hüquqi şəxslərin şəffaflığının artırılmasına və sui-istifadə risklərinin məhdudlaşdırılmasına töhfə vermişdir. Lakin proseslərin daha da

təkmilləşdirilməsi məqsədilə beynəlxalq təcrübələrin daha geniş tətbiqi və rəqəmsal texnologiyaların inteqrasiyası tövsiyə olunur.

8.7.5. Əsas fəaliyyəti dövriyyə vəsaitlərini nağdlaşdırmaq olan hüquqi şəxslərdən potensial sui-istifadə hallarına dair strateji təhlillər aparılması

“Dövriyyə vəsaitlərinin nağdlaşdırılması yolu ilə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən hüquqi şəxslərlə bağlı məlumatların toplanılması və qarşılıqlı mübadiləsi mexanizminin yaradılması” tədbiri üzrə MMX və DVX müvafiq prosedurları hazırlamış və qarşılıqlı əməkdaşlıq çərçivəsində məlumat mübadiləsinin həyata keçirilməsi üçün təhlil və prosedurlar müəyyən edilmişdir. MMX tərəfindən dövriyyə vəsaitlərinin nağdlaşdırılması üzrə risk meyarları hazırlanaraq DVX-yə təqdim edilmişdir.

Milli Fəaliyyət Planının 8.7.5-ci yarım bəndinin 1-ci hissəsi ilə bağlı olaraq, MMX tərəfindən DVX-yə göndərilən 2023-cü il 31 avqust tarixli, 3-21-28/2-574/2023 nömrəli məktub və əlavə edilən “Dövriyyə vəsaitlərinin nağdlaşdırılmasında risk meyarlarının müəyyən edilməsi proseduru” üzrə dövriyyə vəsaitlərinin nağdlaşdırılması yolu ilə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən hüquqi şəxslərlə bağlı məlumatların toplanılması və qarşılıqlı mübadiləsi üçün effektiv mexanizmlərin yaradıldığı müşahidə olunur. Yaradılmış mexanizmlər sayəsində bu hüquqi şəxslərin fəaliyyətləri üzrə mütəmadi monitorinq aparılması və şübhəli halların aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi üzrə təcrübə formalaşdırılmışdır. Hazırlanan prosedurlar əsas fəaliyyəti dövriyyə vəsaitlərini nağdlaşdırmaq olan hüquqi şəxslərin əməliyyatlarının təhlilini təmin edir və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi kimi risklərin müəyyən olunmasına xidmət edir.

“Əsas fəaliyyəti dövriyyə vəsaitlərini nağdlaşdırmaq olan hüquqi şəxslərlə bağlı təhlillər aparılması və bu hüquqi şəxslərdən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə sui-istifadə halları və şübhələrinin müəyyən edilməsi” tədbiri üzrə DVX müvafiq təhlilləri aparmış və nəticələri MMX-yə təqdim etmişdir. Tədbir müsbət şəkildə icra edilmişdir.

DVX-nin təqdim etdiyi məlumatlar Milli Fəaliyyət Planının 8.7.5-ci tapşırığının icrası çərçivəsində görülən tədbirlərin sistemli şəkildə həyata keçirildiyini göstərir. Təqdim olunan sənədlərdə bu hüquqi şəxslərin fəaliyyətlərinin monitorinqinə dair konkret risk meyarları əsasında qruplaşdırma aparıldığı və əməliyyatların təhlilinin müvafiq mexanizmlərlə icra edildiyi aydın şəkildə göstərilmişdir. Əlavə olaraq, təhlil nəticələrinin potensial sui-istifadə hallarını məhdudlaşdırmaq və şəffaflığı artırmaq məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq çərçivəsində paylaşıldığı qeyd edilmişdir.

MMX tərəfindən əldə edilən materiallardan görünür ki, 8.7.5-ci yarım bəndə uyğun olaraq “Dövriyyə vəsaitlərinin nağdlaşdırılmasında risk meyarlarının müəyyən edilməsi proseduru” çərçivəsində DVX-nin gördüyü işlər geniş şəkildə qiymətləndirilmişdir. Bu çərçivədə əsas məqsəd, dövriyyə vəsaitlərini nağdlaşdırmaq fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslər arasında cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi risklərini müəyyən etmək və bu halların qarşısını almaq olmuşdur.

Təqdim edilən təhlillər göstərir ki, DVX tərəfindən risk meyarlarına uyğun olaraq hüquqi şəxslərin maliyyə əməliyyatları sistemli şəkildə analiz edilmiş, yüksək riskli əməliyyatlar müəyyən olunmuş və bu barədə müvafiq strukturlara məlumat verilmişdir. Təhlillər həmçinin, müəyyən edilmiş hüquqi şəxslərin benefisiar mülkiyyətçilərinin şəffaf şəkildə müəyyən edilməsi, onların fəaliyyət sahələrinin qiymətləndirilməsi və bu şəxslərin dövriyyə əməliyyatlarının risk meyarları əsasında təsnifləndirilməsi istiqamətində görülən tədbirləri əhatə edir.

Əlavə olaraq, Avropa Şurası MONEYVAL Komitəsinin qarşılıqlı qiymətləndirmə hesabatında müəyyən edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması məqsədilə hazırlanmış Qısamüddətli Tədbirlər Planı çərçivəsində DVX tərəfindən tələb olunan

hesabatlılıq, monitoring və qiymətləndirmə mexanizmlərinin inkişaf etdirilməsi sahəsində də irəliləyişlər olmuşdur.

Təhlilin nəticəsi olaraq qeyd etmək olar ki, DVX tərəfindən həyata keçirilən bu fəaliyyətlər hüquqi şəxslər arasında şəffaflığın artırılmasına, onların əməliyyatlarının qanun çərçivəsində aparılmasına və potensial sui-istifadə hallarının əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdırılmasına yönəlmiş effektiv mexanizmlərin yaradılmasının təminində mühüm addım olmuşdur. Bu, cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına qarşı mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planının müvafiq yarım bəndində nəzərdə tutulan hədəflərə çatmağa xidmət edir.

“Avropa Şurası MONEYVAL Komitəsi tərəfindən təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının qarşılıqlı qiymətləndirmə hesabatında müəyyən edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına dair qısamüddətli Tədbirlər Planı” üzrə məlumata əsasən qeyd edə bilərik ki, həyata keçirilən tədbirlər əsasən müsbət nəticələr doğurmuşdur. Xüsusilə, risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi, sahəvi və institusional risklərin qiymətləndirilməsi istiqamətində görülən işlər beynəlxalq təcrübələrin öyrənilməsi və yerli şəraitə uyğunlaşdırılması baxımından əhəmiyyətli irəliləyişlərə yol açmış, FATF və MONEYVAL standartlarının inteqrasiyası, benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi üzrə “Elektron Notariat” kimi rəqəmsal sistemlərin tətbiqi, eləcə də sahəvi təhlillərin təkmilləşdirilməsi şəffaflığın və hesabatlılığın artırılmasına mühüm töhfə vermiş, nəzarət və hüquq-mühafizə orqanları arasında məlumat mübadiləsi mexanizmlərinin inkişafı və risk əsaslı nəzarət yanaşmalarının tətbiqi bu sahədə koordinasiyanı gücləndirmişdir.

Lakin, nəzərə almaq lazımdır ki, təlimlərin praktiki aspektlərinin məhdud olması, məlumat mübadiləsinin yetəri səviyyədə həyata keçirilməməsi və nəzarət mexanizmlərinin səmərəliliyinin aşağı olması, tədbirlərin effektivliyini məhdudlaşdırır. Beynəlxalq təcrübələrə əsaslanan yanaşmaların tam tətbiq olunmaması və monitoring proseslərinin sistemli aparılmaması müəyyən boşluqlar yaratmışdır. Xüsusilə, beynəlxalq sanksiya nəzarəti mexanizmlərindən öyrənilən təcrübələrin yerli kontekstə daha dərindən tətbiqi zəruridir.

Gələcəkdə tədbirlərin effektivliyini artırmaq üçün təlim proqramlarının uyğunluğunun qiymətləndirilməsi, iştirak və effektivliyi, təsirin ölçülməsi, bundan başqa risk əsaslı yanaşmaların beynəlxalq standartlara tam uyğun şəkildə tətbiqi, rəqəmsal texnologiyaların və analitik alətlərin inteqrasiyası vacibdir. Xüsusilə, beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinə uyğun olaraq daha müasir monitoring və nəzarət mexanizmlərinin yaradılması tövsiyə edilir. Bundan əlavə, məlumat keyfiyyətinin artırılması, şübhəli əməliyyatların daha dəqiq aşkarlanması və qurumların strateji təhlillərində rəqəmsal həllərin istifadəsi tədbirlərin daha səmərəli və davamlı icrasını təmin edəcəkdir.

8.8. Ölkədaxili və beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi

8.8.1. Cinayət təqibini həyata keçirən orqanlarla MMX arasında təcrübə mübadiləsinin təkmilləşdirilməsi

“Cinayət təqibini həyata keçirən orqanlarla MMX arasında yaradılan işçi qrup çərçivəsində konkret işlərlə bağlı maliyyə təhlili məlumatlarının mübadiləsi mexanizminin qurulması, habelə cinayət işləri üzrə ibtidai araşdırma prosesində bu məlumatlardan istifadənin effektivliyinin artırılması” tədbiri çərçivəsində müvafiq işçi qrupları yaradılmış və əməkdaşlıq gücləndirilmişdir. MMX Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsi, DTX, DVX, DİN, DGK və DSX ilə əməkdaşlıq çərçivəsində anlaşma memorandumları imzalamış və işçi qaydada görüşlər keçirmişdir. DTX MMX məlumatları əsasında 5 şəxsin maliyyə əməliyyatlarını təhlil etmiş, 1 şəxs barəsində cinayət işi açılmışdır. DVX, BP və digər qurumlar maliyyə təhlili məlumatlarının cinayət işlərində mübadiləsinə davam etdirmişdir. Tədbir səmərəli şəkildə icra olunmuşdur.

“Cinayət təqibini həyata keçirən orqanlar və MMX tərəfindən hazırlanan tipologiyaların, strateji təhlil məhsullarının və təcrübənin müzakirəsi və mübadiləsi” tədbiri çərçivəsində müvafiq əməkdaşlıq həyata keçirilmişdir. 2024-cü il 24 yanvar tarixində MMX, DİN, DVX, DTX və BP-nin iştirakı ilə tipologiyaların müzakirəsi məqsədilə onlayn görüş keçirilmişdir. MMX, DVX, BP, DTX və DİN arasında işçi qruplar çərçivəsində müzakirələr və fikir mübadilələri aparılmışdır. DSX isə bu sahədə cinayət işi olmadığından təcrübə mübadiləsi etməmişdir. Tədbir çərçivəsində səmərəli müzakirələr davam etdirilmişdir.

“MMX və ona məlumat təqdim edən dövlət orqanlarının nümayəndələrindən ibarət xüsusişəkillənmiş əməkdaşlıq çərçivələrinin yaradılması” tədbiri üzrə müvafiq işçi qrupları formalaşdırılmışdır. MMX ƏN, DGK, DQİDK, DVX, AMB, AP və VK ilə əməkdaşlıq çərçivəsində işçi qruplarının tərkibini müəyyən etmiş və 2023-cü ilin müxtəlif tarixlərində DVX, VK və AP ilə Anlaşma Memorandumları bağlamışdır. Digər aidiyyəti qurumlar, o cümlədən DQİDK və BP də işçi qruplar yaratmış və əməkdaşlıq prosesində iştirak etmişdir. Tədbir çərçivəsində effektiv əməkdaşlıq təmin olunmuşdur.

8.8.3. Qarşılıqlı hüquqi yardım mexanizminin təkmilləşdirilməsi

“Qarşılıqlı hüquqi yardımla bağlı beynəlxalq sorğuların idarə edilməsi, prioritetləşdirilməsi və geriye məlumatlandırma mexanizminin təkmilləşdirilməsi” tədbiri müsbət şəkildə icra edilmişdir. MMX hüquq mühafizə orqanlarına prioritetləşdirmə qaydaları ilə bağlı təkliflər təqdim etmiş, xarici tərəfdaşlarla məlumat mübadiləsini həyata keçirmişdir. ƏN, DVX, DTX və DİN beynəlxalq sorğuların BP vasitəsilə göndərilməsi prosesini təmin etmiş, BP isə daxil olan sorğuların qeydiyyat və qiymətləndirmə meyarlarını konkretləşdirmişdir. Tədbir çərçivəsində zəruri əməkdaşlıq və koordinasiya təmin olunmuşdur.

“Hüquq mühafizə orqanları tərəfindən ölkə risklərinə uyğun olaraq transsərhəd elementlərə malik cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi əməllərinin istintaqı zamanı qarşılıqlı hüquqi yardım imkanlarından istifadənin intensivliyinin artırılması” tədbiri tam icra edilmişdir.

MMX tərəfindən 2024-cü il 25 yanvar tarixində qarşılıqlı hüquqi yardım mexanizminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər ƏN, BP, DVX, DTX və DİN-ə göndərilmişdir. Hesabata əsasən, ötən illərdə 4 qarşılıqlı hüquqi yardım sorğusu göndərildiyi halda, 2023-cü ildə xarici ölkələrə (Türkiyə, Rusiya, BƏƏ, ABŞ, Pakistan, Trinidad və Tobago) 7 yeni sorğu göndərilmişdir.

8.9. Ölkə risk qiymətləndirilməsi üzrə institusional çərçivənin formalaşdırılması

8.9.1. Cinayət işləri üzrə statistik bazanın təkmilləşdirilməsi üçün infrastrukturun qurulması

“Cinayət işləri üzrə statistik bazada toplanılacaq məlumatların əhatə dairəsinin müəyyən edilməsi” tədbiri müsbət şəkildə icra edilmişdir. BP tərəfindən məlumatların əhatə dairəsi hazırlanmış və bu dairə Koordinasiya Şurasının 01/23 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş cədvəl nümunələrinə uyğunlaşdırılmışdır. Bu fəaliyyət ƏN, DVX, DTX, DGK, DİN, DSX və AM daxil olmaqla bütün aidiyyəti qurumlar tərəfindən uyğun şəkildə həyata keçirilmişdir.

8.9.2. MMX tərəfindən strateji təhlillərin nəticələrinin davamlı şəkildə açıqlanması

“MMX tərəfindən hüquq mühafizə orqanlarına təqdim edilən məlumatlar əsasında tipologiyaların hazırlanması və dərc edilməsi” tədbiri çərçivəsində MMX tərəfindən 2023-cü il ərzində iki tipologiya hazırlanmış və rəsmi veb saytda dərc edilmişdir. Tipologiyalar

cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində istifadə olunan sxemləri və müşahidə edilən tendensiyaları əks etdirir. Bu, monitoring subyektləri və hüquq mühafizə orqanlarının məlumatlandırılmasını təmin etmək üçün vacib bir addımdır.

Tövsiyənin icrası istiqamətində hazırlanmış hər iki tiplogiya vacib nəzəri-praktiki elementləri özündə ehtiva edir və bu baxımdan tiplogiyaların məzmununun zənginləşdirilməsi istiqamətində işlərin davam etdirilməsi tövsiyə olunur.

“MMX-nin taktiki təhlil fəaliyyətinin ümumiləşdirilməsi əsasında hazırlanan və sahəvi trendləri əks etdirən strateji təhlil məhsullarının hazırlanması və öhdəlik daşıyan şəxslərə, nəzarət və hüquq mühafizə orqanlarına göndərilməsi” tədbiri çərçivəsində MMX tərəfindən hazırlanan strateji təhlil məhsulları 2023-cü il 28 dekabr tarixində nəzarət və hüquq mühafizə orqanlarına göndərilmişdir.

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi sahəsində əsas təhdid doğuran predikativ cinayət növləri üzrə strateji təhlillər aparılması və nəticələrinin MMX, hüquq mühafizə və nəzarət orqanlarına göndərilməsi, eləcə də onların qiymətləndirilməsinin nəticələrinə uyğun olaraq tədbirlər planının hazırlanması” tədbiri ilə bağlı DVX, DTX, DGK və DİN tərəfindən hesabatda bu tədbirin icra vəziyyəti barədə hər hansı konkret məlumat təqdim edilməmiş, buna görə də tədbir həmin orqanlara münasibətdə icra olunmamışdır. DSX isə bu qəbildən olan cinayət işlərinin mövcud olmamasını əsas gətirərək tədbir üzrə işlər aparmamışdır. BP tərəfindən müvafiq təhlillərin aparıldığı, lakin metodiki vəsait hazırlanmadığı üçün tədbir qismən icra edilmiş hesab olunur.

8.10. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi sahəsində institusional mühitin inkişafı

8.10.1. Kölgə iqtisadiyyatının azaldılması məqsədilə kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi

“Kölgə iqtisadiyyatı səviyyəsinin makroiqtisadi, monetar və vergi nəzarəti aspektindən qiymətləndirilməsi” tədbiri çərçivəsində müvafiq qiymətləndirmə aparılmışdır və son məlumata görə razılaşdırılma mərhələsindədir.

8.11. Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi və kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə

8.11.1. Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi və kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizənin effektivliyinin artırılması, tətbiq olunan mübarizə tədbirlərinin bu sahələrin maliyyələşdirilməsi risklərinə uyğunluğunun təmin edilməsi

“Qanunsuz pulköçürmə sistemlərinə qarşı effektiv mübarizə mexanizmlərinin formalaşdırılması” tədbiri çərçivəsində DVX, DTX və DİN tərəfindən müvafiq olaraq əməlin kriminallaşdırılmasına dair layihə hazırlanmış və Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə 206-1-ci maddə (Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına qanunsuz pul köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma) əlavə edilmişdir.

“Dini qurumların fəaliyyətində maliyyə şəffaflığının təmin edilməsi və dini qurumlar üçün sistemlik hədəfli maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi” tədbiri çərçivəsində DQİDK və MMX tərəfindən Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda 20 din xadiminə təlim keçirilmiş, Komitənin bölgə şöbələri dini icma sədrləri və xadimləri üçün seminar-treninglər təşkil etmiş, mövzuya dair məruzələr təqdim edilmişdir.

“Terrorçu qruplara qoşulma məqsədilə yüksək riskli zonalara getmiş və geri qayıtmış şəxslərə münasibətdə yerli icra hakimiyyəti orqanları vasitəsilə sistemlik və davamlı maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi” çərçivəsində DQİDK tərəfindən 471

nəfərə (429-u uşaq, 42-si qadın) maarifləndirmə görüşləri keçirilmiş, DTX bir sıra görüşlər təşkil etmiş və uşaqların təhsil prosesinə cəlbini təmin etmiş, DİN isə cəzaçəkmə müəssisəsindən azad edilmiş 40 nəfər üçün yerli səviyyədə tədbirlər həyata keçirmişdir.

Qeyd edilən tədbirin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə keçirilən görüşlərin təlim formasında aparılması, dinləyicilərdə müsbət fikirlər oyatmaq üçün sistemli proqramın hazırlanması, təlimin nəticələrinin qiymətləndirilməsi tövsiyə olunur. Bununla yanaşı belə görüşlərin keçirilməsinə dair idarələrarası təsdiq edilmiş proqram və plana müvafiq olaraq ardıcıl təlimlərin keçirilməsi, təlimə cəlb edilən şəxslərin sayının daha da artırılması bu sahədə nəzərdə tutulan hədəfə çatmaqda mühüm rol oynaya bilər. Eləcə də, risk qrupuna məxsus şəxslərin dəqiq statistik göstəricilər əsasında qruplaşdırılaraq təlimlərin məhz həmin hədəf qrupuna yönəlməsi məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmənin nəticəsinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, icrası 2023-cü il üzrə nəzərdə tutulmuş 75 tapşırıqdan 49 tapşırıq (65%) tam icra edilmiş, 23 tapşırıq (31%) qismən icra edilmiş, 3 tapşırıq (4%) heç bir qurum tərəfindən icra edilməmişdir.

Qurumların tapşırıqları icra etmə statistikası aşağıdakı kimidir:

Qurum	Ümumi tapşırıq sayı	İcra edilmiş tapşırıqlar	Qismən icra edilmiş tapşırıqlar	İcra edilməmiş tapşırıqlar
Ali Məhkəmə	4	4 (100%)	0 (0%)	0 (0%)
Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi	2	2 (100%)	0 (0%)	0 (0%)
Auditorlar Palatası	12	11 (92%)	0 (0%)	1 (8%)
Azərbaycan Mərkəzi Bankı	19	17 (89%)	2 (11%)	0 (0%)
Maliyyə Monitorinqi Xidməti	36	31 (86%)	2 (6%)	3 (8%)
Ədliyyə Nazirliyi	33	28 (85%)	3 (9%)	2 (6%)
Vəkillər Kollegiyası	23	17 (74%)	2 (9%)	4 (17%)
Baş Prokurorluq	25	18 (72%)	3 (12%)	4 (16%)
Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti	26	18 (69%)	3 (12%)	5 (19%)
Dövlət Vergi Xidməti	58	40 (69%)	10 (17%)	8 (14%)
Daxili İşlər Nazirliyi	25	17 (68%)	2 (8%)	6 (24%)
Dövlət Gömrük Komitəsi	9	6 (67%)	1 (11%)	2 (22%)
Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi	17	11 (65%)	1 (6%)	5 (29%)
Dövlət Sərhəd Xidməti	5	3 (60%)	1 (20%)	1 (20%)
İqtisadiyyat Nazirliyi	1	0 (0%)	1 (100%)	0 (0%)

Aşağıdakı tapşırıqlar heç bir qurum tərəfindən icra edilməmişdir:

No	Tapşırıq nömrəsi	Tapşırıq	Əsas icraçı	Digər icraçı
1	8.3.3. (2)	Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın formalaşma mənbəyinin müəyyən edilməsi məqsədilə iqtisadi və statistik məlumatlar əsasında strateji təhlillər aparılması, əsas təhdidlərinin öyrənilməsi və buna qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi	DİN, DTX, DVX, BP	-
2	8.3.3. (3)	Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasında və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində əsas təhdid	DİN, DTX,	-

		doğuran cinayətlər üzrə xarici və daxili risk amilləri nəzərə alınmaqla təhlillər aparılması	DVX, BP	
3	8.3.3. (4)	Strateji təhlillər əsasında taktiki planların hazırlanması	DİN, DTX, DVX, BP	-
4	8.7.1. (3)	Risk qiymətləndirilməsi nəticələrinin zəruri fəaliyyətin icrası və aidiyyəti dövlət orqanlarına göndərilməsi məqsədilə Koordinasiya Şurasına təqdim edilməsi	DVX, MMX, DİN, DTX, BP	-

Bundan əlavə aşağıdakı tapşırıqlar bəzi qurumlar tərəfindən icra edilməmişdir:

No	Tapşırıq nömrəsi	Tapşırıq	İcra etməyən	İcra edən	Qismən icra edən
1	8.2.1. (1)	Sahəvi risk qiymətləndirilməsinə dair metodoloji əsasların müəyyən edilməsi	DVX, DQİDK	ƏN, AMB, VK	-
2	8.2.4. (1)	Nəzarət orqanlarının risk əsaslı nəzarət qaydalarının hazırlanması və təsdiq olunması	DVX, DQİDK	ƏN, AP	VK
3	8.2.4. (2)	Sahəvi risk qiymətləndirilməsi əsasında öhdəlik daşıyan şəxslər, auditor xidməti göstərən şəxslər, dini qurumlar, qeyri-hökumət təşkilatları, o cümlədən xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının Azərbaycan Respublikasındakı filial və ya nümayəndəlikləri üzrə müəyyən edilmiş risklərə uyğun olaraq onların bölgüsünün aparılması	DQİDK	AP, DVX, ƏN	VK
4	8.2.5. (1)	Öhdəlik daşıyan şəxslərin qeydiyyat, icazə və lisenziyalaşdırma prosesində və nəzarət yoxlamaları zamanı öhdəlik daşıyan şəxslərdə mühüm iştirak payı sahibinin və benefisiar mülkiyyətçinin, idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirən şəxslərin, habelə onlarla yaxın münasibətdə olan şəxslərin vətəndaş qüsuruzluğu tələblərinə cavab verib-verməməsini müəyyənləşdirmək üçün MMX-nin məlumatlarından istifadə edilməsi mexanizminin yaradılması	DVX, ƏN, VK	AMB	-
5	8.2.5. (3)	Nəzarət yoxlamaları çərçivəsində öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən təqdim olunan məlumatların yoxlanılması üsullarının təkmilləşdirilməsi, qabaqcıl beynəlxalq təcrübədə tətbiq edilən yoxlama üsullarının ölkəmizdə tətbiqi imkanlarının araşdırılması	VK	ƏN, DVX	-

6	8.2.6. (1)	Nəzarət orqanları tərəfindən nəzarət yoxlamalarının gedişində şübhəli hallara dair məlumatların müəyyən edilməsinə və MMX-yə təqdim edilməsinə dair sisteməlik təhlillər aparılması, əldə olunmuş nəticələr əsasında şübhəli hallara dair məlumatlarla bağlı çatışmazlıqların aradan qaldırılması sahəsində səmərəli mexanizmlərin müəyyən edilməsi	DQİDK, VK	ƏN, DVX, AMB	-
7	8.2.6. (2)	Öhdəlik daşıyan şəxslərin MMX-yə təqdim etdiyi şübhəli hallara dair məlumatların MMX tərəfindən geriye məlumatlandırma çərçivəsində verilmiş məlumatlar əsasında keyfiyyətinin və istifadəyə yararlılığının yoxlanılması	VK	ƏN, DVX, AMB	-
8	8.3.3. (1)	Cinayət təqibini həyata keçirən aidiyyəti orqanlarda strateji təhlillər aparılması üçün zəruri resursların ayrılması	DİN	DVX, BP, DTX	-
9	8.9.2. (3)	Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi sahəsində əsas təhdid doğuran predikativ cinayət növləri üzrə strateji təhlillər aparılması və nəticələrinin MMX, hüquq mühafizə və nəzarət orqanlarına göndərilməsi, eləcə də onların qiymətləndirilməsinin nəticələrinə uyğun olaraq tədbirlər planının hazırlanması	DVX, DTX, DGK, DİN, DSX	-	BP

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 6 mart tarixli 1294 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət proqramlarının tərtibi, icrası, monitorinqi və qiymətləndirilməsi” Qaydasına 2 nömrəli Əlavənin 2-ci bəndinə əsasən tədbir icra edildiyi halda “1 bal”, qismən icra edilərsə “0,5 bal”, icra edilməmişdirsə “0 bal”la qiymətləndirilir.

Qeyd edilən metodologiyaya uyğun olaraq hər bir tədbir həm icraçısı olduğu qurum üzrə, həm də tədbirin yekun icra vəziyyəti üzrə qiymətləndirilmişdir. Aşağıdakı cədvəl bu qiymətləndirmənin nəticələrini əks etdirir.

Tədbirin nömrəsi	Əsas icraçılar	Digər icraçılar	MMX	ƏN	DVX	AMB	VK	DQİDK	BP	DTX	DGK	AP	DİN	DSX	İN	AM	QHTDDA	Tədbirin yekun icra vəziyyəti
8.1-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 85% (qənaətbəxş)																		
8.1.1.1	MMX, ƏN, VX, AMB, VK		1	1	1	1	1											1 Tam icra edilmişdir
8.1.1.3	DVX, ƏN, AMB, VK			0,5	0,5	0,5	1											0,5 Qismən icra edilmişdir
8.1.3.1	MMX	DVX, ƏN, AP Təvsiyə: AMB, VK	1	1	1	1	1											1 Tam icra edilmişdir
8.1.4.1	MMX		1															1 Tam icra edilmişdir
8.1.4.3	MMX	ƏN	1	1														1 Tam icra edilmişdir
8.1.5.1	MMX	ƏN, DVX Təvsiyə: AMB, VK	1	1	1	1	1											1 Tam icra edilmişdir
8.1.5.2	DVX, ƏN, AMB, VK	MMX	1	1	1	1	1											1 Tam icra edilmişdir
8.1.6.1	MMX		1															1 Tam icra edilmişdir
8.1.6.2	DVX, ƏN, AMB, VK			1	0,5	1	1											0,5 Qismən icra edilmişdir
8.1.7	DVX, ƏN, AMB, VK			1	0,5	0,5	1											0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 75% (məqbul)																		

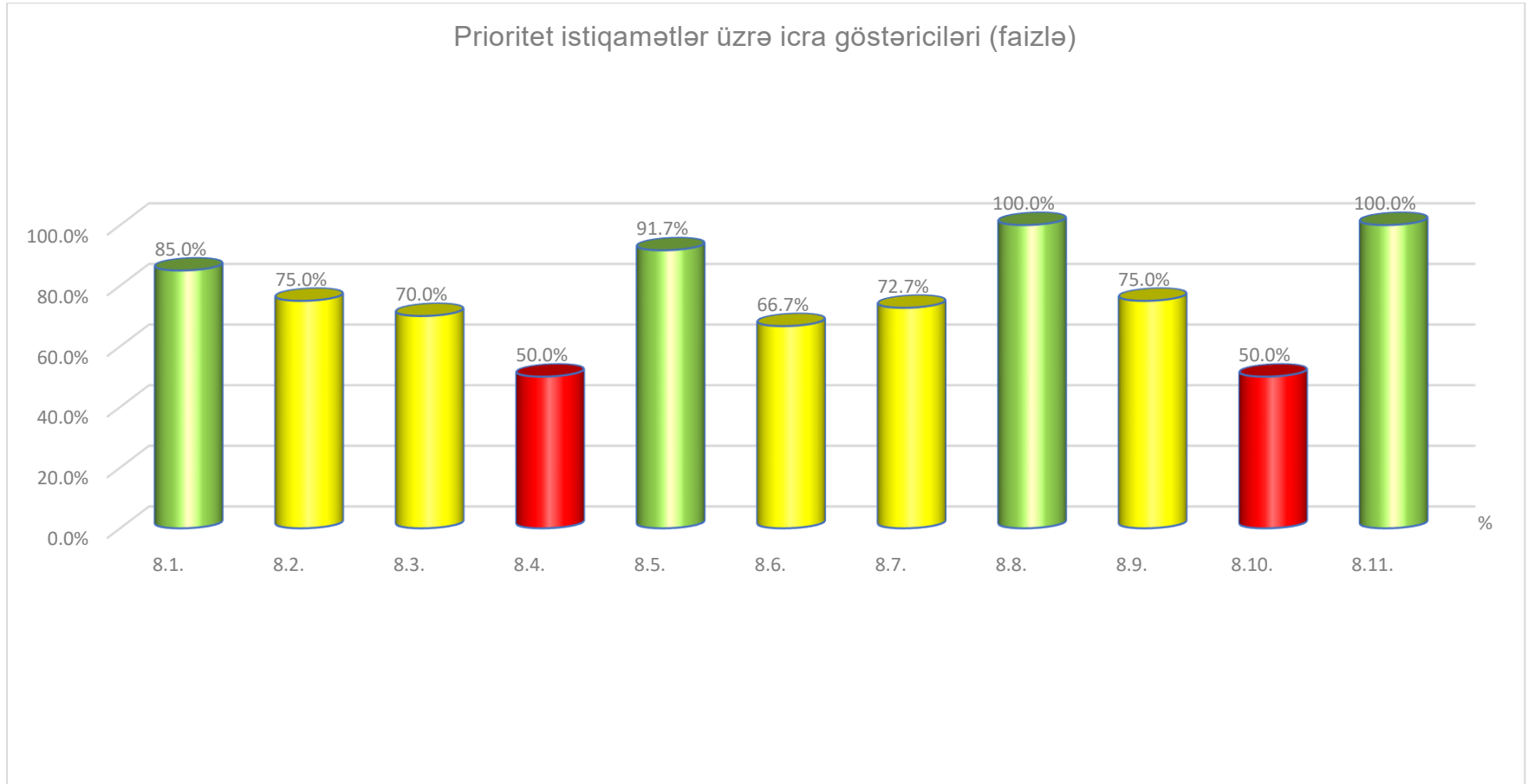
8.2.1.1	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, VK	MMX	1	1	0	1	1	0										0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.1.3	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK			0,5	0,5	1	1	0,5				1						0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.2.1	DVX, DQİDK, ƏN, AMB, AP, VK			1	1	1	1	1				1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.2.2	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK	MMX	1	1	1	1	1	1				1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.2.3	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK	MMX	1	1	1	1	1	1				1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.3.1	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK	MMX	1	1	1	1	1	1				1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.3.2	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK	MMX	1	1	1	1	1	1				1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.4.1	DVX, DQİDK, ƏN, AP, VK			1	0			0,5	0			1						0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.4.2	DVX, DQİDK, ƏN, AP, VK			1	1			0,5	0			1						0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.4.3	DVX, DQİDK, ƏN, AP, VK			1	1			1	1			1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.5.1	DVX, ƏN, AMB, VK	MMX	1	0	0	1	0											0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.5.2	DVX, DQİDK, ƏN, AP, VK	MMX	1	1	1			1	1			1						1 Tam icra edilmişdir
8.2.5.3	DVX, ƏN, VK			1	1			0										0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.6.1	DVX, ƏN, DQİDK, AMB, AP, VK			1	1	1		0	0			0						0,5 Qismən icra edilmişdir
8.2.6.2	DVX, ƏN, AMB, VK			1	1	1		0										0,5 Qismən icra edilmişdir

8.2.6.3	AMB					1											1 Tam icra edilmişdir
8.3-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 70% (məqbul)																	
8.3.1.1	BP	DVX, DİN, DTX, ƏN, MMX, Təvsiyə edilir: AM	1	1	1			1	1			1				1	1 Tam icra edilmişdir
8.3.1.2	BP, DTX, DVX, DİN				1			1	1			1					1 Tam icra edilmişdir
8.3.2.1	DTX, DVX, BP				1			1	1								1 Tam icra edilmişdir
8.3.3.1	DİN, DTX, DVX, BP				1			1	1			0					0,5 Qismən icra edilmişdir
8.3.3.2	DİN, DTX, DVX, BP				0			0	0			0					0 İcra edilməmişdir
8.3.3.3	DİN, DTX, DVX, BP				0			0	0			0					0 İcra edilməmişdir
8.3.3.4	DİN, DTX, DVX, BP				0			0	0			0					0 İcra edilməmişdir
8.3.4.1	DİN, DTX, DVX, ƏN, BP, AM			1	1			1	1			1			1		0 Tam icra edilmişdir
8.3.4.2	BP, DİN, DTX							1	1			1					0 Tam icra edilmişdir
8.3.5.1	DİN, DTX, DVX, BP				1			1	1			1					0 Tam icra edilmişdir
8.3.5.2	DİN, DTX, DVX, BP				1			1	1			1					0 Tam icra edilmişdir
8.3.6.1	DİN, DTX, DSX, DVX, BP				0,5			0,5	0,5	0,5		0,5	0,5				0,5 Qismən icra edilmişdir
8.3.6.2	DİN, DTX, DVX, BP				0,5			1	0,5			1					0,5 Qismən icra edilmişdir

8.7-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 72,7% (məqbul)																	
8.7.1.1	DVX, MMX, DİN, DTX, BP		1		1				1	1			1				1 Tam icra edilmişdir
8.7.1.2	DVX, MMX, DİN, DTX, BP		0,5		0,5				0,5	0,5			0,5				0,5 Qismən icra edilmişdir
8.7.1.3	DVX, MMX, DİN, DTX, BP		0		0				0	0			0				0 İcra edilməmişdir
8.7.2.1	DQİDK, ƏN, QHTDDA, MMX		1	1				1								1	1 Tam icra edilmişdir
8.7.2.3	DQİDK, ƏN, QHTDDA, MMX		0	0				0								1	0 İcra edilməmişdir
8.7.4.1	DİN, DTX, DVX, MMX		0		1					1			1				0,5 Qismən icra edilmişdir
8.7.4.2	MMX		1														1 Tam icra edilmişdir
8.7.4.3	MMX, DVX		1		1												1 Tam icra edilmişdir
8.7.4.4	MMX, DVX		1		1												1 Tam icra edilmişdir
8.7.5.1	MMX, DVX		1		1												1 Tam icra edilmişdir
8.7.5.2	DVX				1												1 Tam icra edilmişdir
8.8-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 100% (qənaətbəxş)																	
8.8.1.1	BP, DTX, DİN, DGK, DSX, DVX, MMX		1		1				1	1	1		1	1			1 Tam icra edilmişdir
8.8.1.2	BP, DTX, DİN, DGK, DSX, DVX, MMX		1		1				1	1	1		1	1			1 Tam icra edilmişdir

8.8.2.	DQIDK,AP ƏN, DGK, DVX,MMX, AMB, VK,		1	1	1	1	1	1			1	1						1 Tam icra edilmişdir
8.8.3.1	ƏN, DİN, DTX, DVX, BP	MMX	1	1	1				1	1			1					1 Tam icra edilmişdir
8.8.3.2	ƏN, DİN, DTX, DVX, BP	MMX	1	1	1				1	1			1					1 Tam icra edilmişdir
8.9-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 75% (məqbul)																		
8.9.1.1	DİN, DTX, ƏN, DGK, DSX, DVX, BP, AM			1	1				1	1	1		1	1			1	1 Tam icra edilmişdir
8.9.2.1	MMX		1															1 Tam icra edilmişdir
8.9.2.2	MMX		1															1 Tam icra edilmişdir
8.9.2.3	DİN, DTX, DGK, DSX, DVX, BP				0				0,5	0	0		0	0				0 İcra edilməmişdir
8.10-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 50% (qeyri-məqbul)																		
8.10.1.1	İqtisadi Elmi Tədqiqat İnstitutu															0,5		0,5 Qismən icra edilmişdir
8.11-ci prioritet üzrə tədbirlərin icra faizi: 100% (qənaətbəxş)																		
8.11.1.1	DİN, DTX, DVX				1				1			1						1 Tam icra edilmişdir
8.11.3.	DQIDK							1										1 Tam icra edilmişdir
8.11.4.	DTX, DİN, DQIDK							1	1			1						1 Tam icra edilmişdir

“Dövlət proqramlarının tərtibi, icrası, monitorinqi və qiymətləndirilməsi Qaydası”na 2 nömrəli Əlavənin 3-cü bəndinə görə prioritet istiqamətin ümumi icra vəziyyətinə uyğun olaraq əldə edilmiş nəticələr 0–50 faiz aralığında olduqda “qırmızı (qeyri-məqbul)”, 51–80 faiz aralığında olduqda “sarı (məqbul)”, 81–100 faiz aralığında olduqda “yaşıl (qənaətbəxş)” hesab edilir.

Aparılmış qiymətləndirmə nəticələrinə əsasən Milli Fəaliyyət Planının 2023-cü il üzrə ümumi icra göstəricisi 76% təşkil edir. Ümumilikdə, 11 prioritet istiqamət üzrə icra vəziyyəti 4-ü üzrə “qənaətbəxş”, 5-i üzrə “məqbul”, 2-i isə “qeyri-məqbul” hesab edilmişdir.

“Qənaətbəxş” hesab edilən 8.1-ci (öhdəlik daşıyan şəxslər üzrə preventiv sistemin gücləndirilməsi), 8.5-ci (vergi nəzarətinin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi çərçivəsində funksionallığının artırılması), 8.8-ci (ölkədaxili və beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi) və 8.11-ci (terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi və kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə) prioritet istiqamətlər üzrə müvafiq olaraq 85%, 91,7%, 100% və 100% nəticə əldə edilmişdir.

“Məqbul” kimi qiymətləndirilmiş 8.2-ci (cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində nəzarət mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi), 8.3-cü (məhkəmə və cinayət təqibi orqanlarının cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində fəaliyyətinin effektivliyinin gücləndirilməsi), 8.6-cı (gömrük nəzarəti tədbirlərinin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində funksionallığının artırılması), 8.7-ci (hüquqi şəxslər üzrə şəffaflığın artırılması) və 8.9-cu (ölkə risk qiymətləndirilməsi üzrə institusional çərçivənin formalaşdırılması) prioritet istiqamətlər üzrə müvafiq olaraq 75%, 70%, 66,7%, 72,7 və 75% nəticə əldə edilmişdir.

8.4-cü (maliyyə təhlili məlumatları üzrə infrastrukturun inkişafı) və 8.10-cu (cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi sahəsində institusional mühitin inkişafı) isə icra vəziyyəti “qeyri-məqbul” hesab edilmişdir.

Beləliklə aparılmış təhlil zamanı müəyyən edilmişdir ki, Milli Fəaliyyət Planının icrası ilə əlaqədar görülmüş işlər dörd qrupa bölünür: hüquqi aktlar bazasının təkmilləşdirilməsi, məlumat topluları və kadr potensialının gücləndirilməsi, risk əsaslı nəzarətin tətbiq olunması və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi əməlləri üzrə cinayət təqibinin səmərəliliyinin artırılması.

Hüquqi aktlar bazasının təkmilləşdirilməsi məqsədilə risk faktorlarının müəyyən olunması, müştəri profilinin risk qruplarına aid edilməsi, şel şirkətlərin müəyyənləşdirilməsi, öhdəlik daşıyan şəxslər üzrə birdəfəlik əməliyyat növlərinin siyahısının hazırlanması, benefisiar mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi və sahəvi risk qiymətləndirilməsi məsələləri üzrə qayda, metodologiya və tipologiyalar hazırlanmışdır.

Göstərilən tədbirlər müsbət qiymətləndirilə də, müəyyən çatışmazlıqlar mövcuddur. Belə ki, risk qiymətləndirilməsi üzrə metodologiyalar hazırlanarkən BST-nin ISO 31000 və ISO 31010 standartlarının müddəaları tam şəkildə nəzərə alınmamışdır. Sahəvi risklərin qiymətləndirilməsi metodologiyalarında risk təşkil edən məlumatların yalnız anket sorğusu ilə toplanması nəzərdə tutulur. Halbuki, BST-nin müvafiq standartlarında risklərin müəyyən edilməsi həm də müzakirələr, orqanın fəaliyyətindən şikayətlər, səbəb-nəticə analizi və digər məlumat bazaları əsasında aparılır. Bundan başqa BST-nin standartları risk qiymətləndirilməsini risk nəticələrinin ağırlığı və baş vermə ehtimalı üzrə aparırsa, hazırkı sahəvi risk metodologiyalarında risk potensialı daxili və nəzarət amilləri ilə şərtləndirilir. Bu baxımdan metodologiyaların BST standartlarına uyğunlaşdırılması məqsədemüvafiqdir.

Həmçinin hazırlanmış tipologiyalarda nümunələr göstərilə də, bəzi hallarda konkret misallarla izahı verilməmişdir. Göstərilən misallarda isə Azərbaycan Respublikasının istintaq və məhkəmə təcrübəsinə istinad olunmamışdır.

Məlumat topluları və kadr potensialının gücləndirilməsi çərçivəsində çoxsaylı təlimlər keçirilmiş, eyni benefisiar mülkiyyətçi ilə əlaqədar sahibkarlıq subyektləri və öhdəlik daşıyan şəxslər haqqında mərkəzləşdirilmiş məlumat bazaları yaradılmışdır.

Bununla belə göstərilən tədbirlərdə də çatışmazlıqlar mövcuddur. Belə ki, təlimlər müstəntiqlərin potensialını artırmaq üçün mühüm vasitələrdən olsa da, onlar özlüyündə ixtisaslaşmış baza formalaşdırmaq üçün kifayət etmir. İxtisaslaşmış müstəntiqlər bazasının formalaşması üçün aidiyyəti cinayət işlərinin yalnız bu müstəntiqlər tərəfindən istintaq edilməsi, bu sahədə qanunvericilik layihələrində həmin müstəntiqlərin təcrübəsindən istifadə olunması, onların təlimlərdə təkcə dinləyici qismində deyil, həm də mühazirəçi kimi cəlb edilməsi və onların CAMS sertifikatı almağa təşviq edilməsi tövsiyə olunur.

Bundan başqa keçirilmiş təlimlər bir çox hallarda formal xarakter daşımışdır. Bu baxımdan təlimlərin təsdiqlənmiş plan və qrafik əsasında keçirilməsi, hədəf qruplarının müəyyən olunması, iştirakçıların sayının dəqiqləşdirilməsi, təlimlə hansı müsbət nəticənin proqnozlaşdırılması, yalnız yüksək səviyyəli bilik və bacarığa malik təlimçilərin cəlb edilməsi və təlimin dinləyicilərə təsirinin qiymətləndirilməsi məqsədəuyğundur.

Risk əsaslı nəzarətin tətbiq olunması və cinayət təqibinin səmərəliliyinin artırılması tədbirləri üzrə müvafiq sahəvi risklərin siyahısı müəyyənləşdirilsə də, hələ tam şəkildə tətbiq edilməmişdir. Bu sahədə ən vacib problemlərdən biri risklərin müəyyən edilməsi, təhlili və qiymətləndirilməsi üzrə vahid qayda və metodologiyanın mövcud olmamasıdır.

Bundan başqa, 2023-cü il üzrə aparılmış vergi yoxlamaları zamanı sahibkarlıq subyektləri tərəfindən icra olunan əməliyyatlar cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması aspektindən təhlil edilmiş və 3.558 riskli əməliyyat aşkar edilmişdir. Bu təhlillərin nəticəsi müsbət qiymətləndirilsə də, təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi tədbirin icrasını daha effektiv edərdi. Həmçinin, hesabına dövlət büdcəsindən vəsait daxil olan sahibkarlıq subyektlərinin müəyyən edilməsi məqsədilə aparılmış təhlillər əsasında 63 hüquqi şəxs yüksək riskli hesab edilsə də, təqsirkar şəxslərin müəyyən olunaraq məsuliyyətə cəlb edilməsi, müvafiq hüquqi şəxslər barəsində məsuliyyət tədbirlərinin görülməsi bu sahədə preventiv mexanizmlərinin təsirini daha da artırardı.

Bununla yanaşı Milli Fəaliyyət Planının qiymətləndirilməsi sahəsində də müəyyən çatışmazlıqlar mövcuddur. Belə ki, Milli Fəaliyyət Planı üzrə müvafiq tədbirlər aydın təsbit olunsada, onların icra olunma səviyyəsini dəqiq təyin etməyə imkan verən göstəricilər müəyyən edilməmişdir. Bu isə həmin tədbirlərin icra səviyyəsini dəqiqliklə ölçmə imkanını azaldır. Məsələn, tədbir hər hansı normativ hüquqi aktın qəbulunu nəzərdə tutsa da, hüquqi aktın minimum hansı keyfiyyətdə, hansı tənzimləmə predmeti və həddində olmasına dair göstəricilər yoxdur. Bu çatışmazlıqlar isə Milli Fəaliyyət Planının yekun nəticədə nə dərəcədə effektiv olduğunu müəyyən etmə və konkret tədbirlərin icra vəziyyətini düzgün qiymətləndirmə imkanını məhdudlaşdırır.

Qeyd edilənlərə əsasən monitoring mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, qurumların hesabatlılığının artırılması və fəaliyyətlərin effektivliyi üçün şəffaflığın təmin edilməsi məqsədemüvafiqdir. Bu məqsədlə Milli Fəaliyyət Planında təsbit edilmiş hər bir tədbirin icra olunma səviyyəsini qiymətləndirməyə imkan verən dəqiq göstəricilərin hazırlanması, həmin göstəricilərin müvafiq qaydada qiymətləndirilməsi və tədbirlərin icra səviyyəsinin məhz bu göstəricilər əsasında müəyyən olunması tövsiyə olunur.